ҮҮЕХЭ ОКТЯБРИИН ҺАЙНДЭРЫЕ УГТУУЛАН, СОЦИАЛИС ҮРЫСӨӨНЭЙ ДОЛГИН УЛАМ ҮРГЭНӨӨР ЭБХЭРЭГ ЛЭ!

ТООГ ДЭЭРЭХИ ХҮДЭЛМЭРИИЕ ҮДЭР ҺУНИГҮЙ ЭМХИДХЭЖЭ, ГҮРЭНДЭ ТАРЯА ТУШААХА УЯЛГАЯА БОГОНИХОН БОЛЗОР СОО ДҮҮРГЭЕ!

БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

39-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 222 (9976) | 1962 оной сентябриин 19, среда | Сэн 2 мүнгэн

★ ★

Совет хүнэй ажал болон элүүр энхын аша туһада

...эй XXII съездын ...эринүүд дотор, пар- ...нэ Программа соо ме- ...э туһаламжа һайжа- ...зорилго табигданхай. **...ис гүрэн хадаа бүхы ...ой элүүр энхые сахин ...ха, тэрэнии саг үр- ...айжаруулха хэрэг бэе ...бадаг нэгэл гүрэн бо-** ...ээд КПСС-эй Про- ...соо хэлэгдэнэ.

...нис парти, совет гүрэн ...дай элүүр энхэ байха ...саг үргэлжэ анхарал ...го гаргажа байдаг. ...асагай жэлнүүдэй үе- ...ай ороной хүнүүдэй ...унда зэргээр хоёр да- ...дхагдаа.

...шар ямар удхатай гээ- ...доод үзэел. Энэ ушар ...оциалис байгуулалтын ...талануудые элитээр ...э. Социалис байгуу- ...үедэ хүнһөө үнэтэй ...айдаггүй ха юм. Имаг- ...ализмын үе сагта об- ...материальна, оюун ...эрилтэнүүдые бүрил ...р хангаха эрхэ байдал ...гогдодог. Тиигэжэ хү- ...байдал тон һайн һай- ...болодог, үбшэ хабшан ...дадаг. Арад зоной ма- ...на, соёл культурын ...саг үргэлжэ дээшэл- ...цинскэ эмхи зургаа- ...олоор бии болгогдоно, ...лтэй һайн медицинскэ ...жа түлөөһэгүйгөөр ...медицинскэ эрдэм ...мжалтатайгаар хүг- ...э, махабадай соёл үр- ...дэлгэрүүлэгдэнэ. Эдэ ...ээ шалтагаалан, совет ...нэ, коммунис обще- ...байгуулагшын бэе ма- ...бэхижүүлхэ хэрэгтэ ...мэри болоно.

...һэгүй һуралсал, тү- ...медицинскэ туһалам- ...диализмын үедэ бии ...оно. Хүдэлмэригүйдэ- ...ал эндэ байдаггүй. Мүн ...олон һайн юумэнүүд ...йна. Эдэ бүгэдэ совет ...э юрын лэ байхал ...эрэг үнинэй болонхой. ...эдэмнай гайхамшагта ...ануул байна, нүхэдүүд. ...лалтануудаар манай ...н омогорхохо ёһотой. ...аар бидэнэр капита- ...нуудые үни ахижа га- ...Иимэ туйлалтануудые ...хын түлөө капиталис ...ай хүдэлмэришэн анги ...долго гаргаха, шан- ...сэхэ ушартай болоно», ...КПСС-эй XXII съезд- ...С. Хрущев хэлээ һэн.

...юумэ хүнэй түлөө, ...аша туһын түлөө бэе- ...гэһэн партиин гай- ...та уряа манай бодото ...алда нэбтэрүүлэгдэнэ. ...арадай элүүрые сахи- ...саашадаа хүгжөөгдэ- ...зондо медицинскэ ту- ...а үзүүлхэ ябадалые ...айжаруулхын түлөө, ...дай соёл хүгжөөхын ...арти оролдолго гарга- ...бүхэндэ шэнэ больни- ...ликлиникэ, санатори, ...ын гэр, стадион, бас- ...баригдана. Медици- ...дэлмэрилэгшэд олошо- ...ана, хүнии аргалха ...үрүү арга методүүд, ...м, медицинын прибор- ...хэрэглэгдэнэ. Ажал, ...нхэ байлга хоёрой няг- ...боотой байхын тулада ...дааа бүхы зохихо хэм- ...дые абана.

...айн бүтээдэг Тулын ...жэшээ болгон абая. ...медико-санитарна ...предприятида элүүр сахиха ёһотойл цех ...онхой. Һайн түхеэрэл- ...эй больницадань, по- ...кэдэнь мэргэжэлтэй ...скэ хүдэлмэрилэгшэд ...на. Тэдэнэр заводой ...рилэгшэдэй эрилтые ...р хангана. Предприя- ...дүтэхэнэ, ногоон урга- ...дай дунда хүдэлмэри- шэдые үбшэнһөө һэргылхэ газар бэлдэгдэнхэй. Бэе махабадаа һайжаруулхаар болоһон хүнүүд хоёр һарын туршада түлөөһэгүйгөөр эндэ аргалуулдаг байна. Эндэ аргалуулжа байһан хүнүүд имагтал нэгэдэхи халаанда ажалладаг юм. Предприятиин хүтэлбэрилэгшэд иимэ арга боломжо хүдэлмэрилэгшэдтэ бии болгоо. Иигэжэ аргалуулһан хүнүүд бэеэ һайжаруулжа, элүүр энхэ боложо гарадаг байна.

Гадна ганса городуудташье бэшэ, харин хүдөө нютагуудташье хүн зондо медицинскэ эрхим туһаламжа үзүүлхэ эмхи зургаанууд олошорно. Урдань ехэ гээгдэнги байһан Узбекистанай хүдөөгэй районуудта хэдэ мянгаад врачнууд ажаллана. Ташкентын областиин Ниязбаш гэдэг колхозэй юрын һууринда мэргэжэлтэй медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдтэй больница бии. Стационар, амбулатори, нарайлалгын гэр, клинико-диагностическа лаборатори, шүдэнэй аргашанай кабинет бии юм. Эдэ бүгэдэ хүдөөгэй һууринай ажалшадай элүүр энхые хамгаалгада зорюулагданхай.

Элүүрые хамгаалгын манай туйлалтанууд арсашагүй ехэ байна. Зүгөөр туйлаһан амжалтануудаараа һанаагаа амаржа болохогүй. Манай Эхэ ороной хүн зондо медицинскэ эрхим туһаламжа хүргэхэ ябадалые саашадань улам хүгжөөхэ хэмжээнүүдые парти хараална. Энэ талаар хүдэлмэриин ехэ программа зохёогдоод, бодотоор бэелүүлэгдэнэ.

Медицинскэ шэнэ эмхи зургаануудые барихын түлөө манай орондо туйлай ехэ зөөри зөөшэ гаргашалагдана. Гэхэ зуура энэ барилгын түсэбүүд зарим газарта дүүргэгдэнэгүй. Жэшээлхэдэ, Азербайджанда үнгэрэгшэ жэлдэ шэнэ больницануудые бариха түсэб ойродоол 18,7 процент хүргэгдөө һэн. Тэрэ түсэбынь энэшье жэлдэ дүүргэгдэнэгүй.

Медицинскэ промышленность хүгжөөлгэдэ дутагдалнууд бии. Эдээнтэй эбсэжэ болохогүй.

Медицинскэ промышленностиин предприятинуудай һайнаар хүдэлдэг байхын түлөө түсэблэлгын органууд ехэ анхарал табиха ёһотой. Жэшээлбэл, хүн зондо шухала хэрэгтэй зарим препарадууд хомор байдаг.

Совет эрдэмтэд—медигүүдэй урда ехэ зорилгонууд табигдана. Хүндэ ехэ аюултай үбшэнгүүдые усадхан һалгахын зорилгоор шэнжэлэлгэнүүдые хэхэ болоно. Элдэб хатуу үбшэнгүүдые аргалха арга методүүдые шэнжэлэн олохын, совет хүнүүдэй бэе махабадые саашадань бэхижүүлэн һайжаруулхын түлөө эрдэмтэд-медигүүдэй хүсэ шадалаа гамнахагүй байһандань этигэхээр. Нютагай партийна, советскэ органууд элүүр энхые сахин хамгаалха хэрэг хүгжөөхын түлөө ехэ анхарал табиха уялгатай. Мидицинскэ промышленностиин эмхи зургаануудые, предприятинуудые барилга һайжаруулха, больница, поликлиникэнүүдэй шухала эрилтэнүүдые һайнаар хангаха талаар анхарал ехээр табиха, ямар эрхэ байдалда врачнууд ажаһуунаб, ажалланаб, тэдэ ямар эрилтэ, зорилго хүсэлтэй байнаб гэжэ эдэнэр мэдэхэ уялгатай. Медицинскэ эмхи зургаануудай партийна организацинууд арадай элүүрые хамгаалгын, медицинын теоридохи, бодото ажалай бүхы һайн түрүү юумэнүүдые дэмжэхэ ушартай. Энэ талаар партийна организацинууд ехэ эдэбхи үүсхэлтэй байха болоно.

(**«Правдын» түрүү бэшэгһээ**).

Пропагандистнарай семинар

...С-эй обкомой зарлаһан ...дистнарай семинар ...дэдэ эхилбэ.

...з, совхозуудай, про- ...на предприятинуудай, ...партийна организа- ...й кружогууд, семи- ...ай пропагандистнууд, ...дтахи пропагандист- ...үргуулиин хүтэлбэри- ...партиин райкомуудай политическэ гэгээрэлэй кабинедүүдые даагшанар энэ семинарта хабаадана.

Дүрбэн үдэрэй туршада семинарта хабаадагшад теориин болон ажабайдалай асуудалаар лекцинүүдые шагнаха, методическа заабари абаха, дүй дүршэл тухайдаа хөөрэлдэхэ юм.

Таряалан дээрэхэ мэдээсэлнүүд

АЖАЛАЙ ОХИН БУРЬЯЛНА

Ториин совхозой долоодохи отделени мүнөө жэл таряа хуряалгаяа эмхитэйгээр ябуулжа байнхай. Энээнэй ашаар түс отделени таряа хуряалгаяа ойрын болзор соо дүүргэхэ зорилготой.

Эндэхи хамаг комбайнууд нэгэшье зогсолтогүй ябана. Тэрээн дээрэһээ механизаторнууд үдэрэйнгөө нормые хоёр дахин дүүргэнэ. Жэшээнь, комбайнер Очир Лубсанов үдэр соо 8,3 га таряа хадахын орондо 16—17 га хадана. Лафетнэ жаткын машинистнар В. Карпов, И. Серемятников, Н. Ландин болон бусадшье нүхэд 12 гектарай орондо 15—16 га унагаанад.

Тиихэдэ, тоог дээрэшье үдэр һунигүй халуун ажал бурьялжа байдаг. Эндэ ганса зернопульт хүдэлгэгдэдэгшье һаа, бүхэли сүүдхын турша соо зогсолтогүй хүдэлжэ байдаг юм. Тоог дээрэхи ажалда Михаил Казанцевай звено шалгарна. Эдэнэй дунда М. Казанцев, Н. Гомбоев, Б. М. Балданов, моторист Ч. Самбуев гэгшэд жэшээ харуулна.

Б. Жигжитов.

РЕСПУБЛИКЫН КОЛХОЗ, СОВХОЗУУДТА ОРООҺО ТАРЯА, ОГОРОДОЙ ЭДЕЭ, ХАРТААБХА ГҮРЭНДЭ ХУДАЛДАХА ТҮСЭБЭЙ ДҮҮРГЭЛТЭ ТУХАЙ

1962 оной сентябриин 15-най мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр харуулхада)

Аймаг, управлени	Орооһо таряан	Огородой эдеэн	хартаабха
Загарайн	69	24	59
Мухар--Шэбэрэй	39	3	—
Сэлэнгын	54	65	5
Тарбагатайн	110	11	33
Улаан-Үдын управлени (бүхыдөө)	**62**	**36**	**23**
Баргажанай	66	10	12
Кабанскын	47	4	3
Прибайкалиин	32	5	10
Түнхэнэй	42	5	21
Кабанскын управлени (бүхыдөө)	**49**	**5**	**10**
Бэшүүрэй	43	15	6
Зэдын	13	2	1
Захааминай	—	4	3
Хяагтын	55	6	5
Хяагтын управлени (бүхыдөө)	**35**	**8**	**5**
Яруунын	15	—	—
Хориин	62	—	—
Хориин управлени (бүхыдөө)	**35**	**—**	**—**

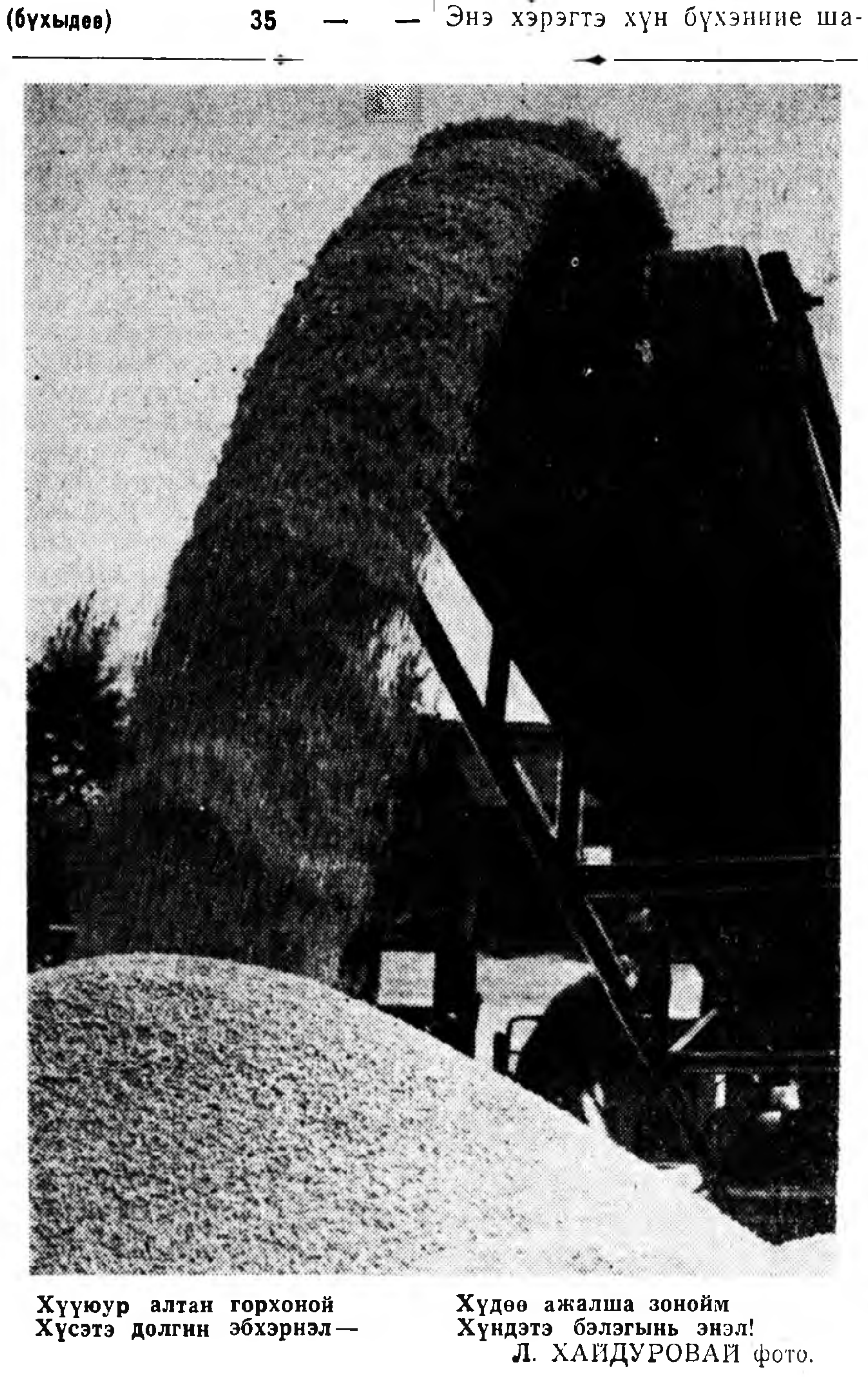
Жэл хахад соо хүрэхэ силос даргдаа

Байгша ондо баян бардамаар ургаһан газарай «хэшэгые» гээлтэ хоролтогүйгөөр, бүхыдэнь хуряажа абахын түлөө Баргажанай таряашад хэзээ хэзээнэйхиһээ эмхитэйгээр ажаллаа. Тиигэжэ сентябриин тэн хахад болотор Баргажанай совхоз (директорынь нүхэр Малыгин, парткомойнь секретарь нүхэр Поздняков, рабочкомойнь түрүүлэгшэ нүхэр Ветошкин) түсэбөөр хараалагдаһан 6300 тонно эрхим шанартай кукурузын силос даража дүүргээ.

Олоной дундаһаа шударгы ажалаараа Алексей Чирковой, Георгий Богдановай, Владимир Лю Чин-ша гэгшын комсомол залуушуулай звенонууд шалгаржа гараа. Жэшээлхэдэ, нүхэр Чирковой звено гектар бүриһөө дунда зэргээр 10 тонно силос дараа. Богдановай звеногойхид мүн 9—10 тоннодо хүргэһэн байна.

Кукурузын силосһээ гадна совхоз бүхыдөө 262 гектар талмайһаа муу бэшэ наран сэсэгэй ургаса хуряаһан, 193 гектарһаа оро оһото болон бусад ургамалнуудые суглуулан сабшажа, силос хэһэн байна. Энэ хэрэгтэ хүн бүхэнии шадамараар элсүүлэн хабаадуулжа, дүн хамта 13 мянган тонно силос даргдаа гэхэ гү, али энэнь үнеэн бүхэндэ 8 тонно шахуу хүртэхэ жэшээтэй. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, нёдондонойхиһоо ниитын малда хоёр дахин шахуу ехэ тэжээл бэлэдхэһэн болоно бшуу даа.

Ц. Цыбиков.

Хүүюур алтан горхоной Хүсэтэ долгин эбхэрнэл—

Хүдөө ажалша зоноймХүндэтэ бэлэгынь энэл!

Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

27 МЯНГАН ЦЕНТНЕР ОРООҺО ГҮРЭНДӨӨ ХУДАЛДАХАНЬ

Эдэ үдэрнүүдтэ аймагай колхоз, совхозуудай поли дээгүүр хүсэтэ машинын хүнхинөөн үдэр һунигүй зэдэлнэ. «Темижбекский» совхозойхидой шэнэ түрүү аргые үргэнөөр хэрэглэн ажаллаһан «Победа» (Мухар-Шэбэр) колхозой механизаторнууд хуряалгынгаа эршые улам шангадхан, гүрэндэ 27 мянган центнер оро оһо таряа худалдахаар зоригжонхой.

Колхоздонь бүхыдөө 16 комбайн ябана. Эдэнэй 11-ниинь сүүдхын 350—375 га хүрэтэр хадажа, даабаряа холо үлүүлнэ. Бэшэнниинь баалнуудые суглуулан сохино. Энэ колхоз сентябриин түрүүшын арбан хоногто бүхыдөө 3200 га хадаад, 594 гектарыень хуряагаа. Тэрэнэйнь 4562 центнер гүрэндэ тушаагдаа.

...Хуряалгын хаһа түлэг дундаа. Комбайнууд хоёр халаанда, үдэр һунигүй хүдэлгэгдэнэ. Социалис мүрысөөнэй дүн таба хоноод лэ согсологдодог. Илажа гараһан агрегадуудта дамжуулгын Улаан тугхан барюулагдана.

Колхозой түбһөө баруун хойшоо 6—7 модо ябаад байхада, Чернушкиин губи гэдэг үргэн поли аяншадые угтажа байдаг. Хушан шара таряан соогуур бүлэг олон комбайнууд бардамаар тамарна.

— Тогоошомнай ерэжэ ябана. Заяагүй үдын хаһа дээрэнь оробобди. Загладын статья механизаторнуудтаа уншажа үгэхэ гэжэ һанаа һэм,—гээд, партийна организациин секретарь Ерофеев мотоциклаа эгээ саада захын комбайн тээшэ залаба...

— Танилсагты, хуряалга дээрэ түрүүлжэ ябаһан агрегадайхид Дмитрий Михайлович Полянский, Георгий Дмитриевич Варфоломеев гээшэ,—гээд, нара һалхинда харалшаһан хүбүүдтэй танилсуулба.

Амар мэндээ андалдаһанай удаа үдын хоол барилган соогуур ажал хүдэлмэри тухайнь хөөрэлдэбэбди. Полянский Варфоломеев хоёр хуряалгын үедэ 250 га хадажа, эды шэнээниие сохихо уялгатай аад, мүнөө хүдэлмэриин 15 үдэрэй туршада 475 га хадаад байба.

— Мүнөө һүниндөө 25 гектараа ядамаргүй дүүргэхэ байхабди. Тиигээд лэ үглөөнһөө баалнуудаа сохижо эхилхэмнай,—гэжэ Полянский хөөрэнэ.

Б. Жамбалов,
манай корр.

ИНДИИН РЕСПУБЛИКЫН ПАРЛАМЕНТЫН ДЕЛЕГАЦИТАЙ Л. И. БРЕЖНЕВ УУЛЗАБА

Индиин Республикын парламентын делегаци Советскэ Союзда айлшалжа ерээд байна. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежнев энэ делегацитай сентябриин 17-до Кремльдэ уулзаба. Индиин Республикын парламентын делегациие Арадай палатын түрүүлэгшэ Сардар Хукам Сингх толгойлно. Индиһээ Советскэ Союзда байдаг элшэн сайд Субимал Датт делегациие үдэшэжэ ябаа.

Л. И. Брежневэй, Индиин парламентаринуудай хоорондо хани ёһоной хөөрэлдөөн болобо.

ИНДИИН РЕСПУБЛИКЫН ПАРЛАМЕНТЫН ДЕЛЕГАЦИ ОРОН СООГУУР АЯИШАЛХАЯА ГАРАБА

МОСКВА, сентябриин 17. (ТАСС). СССР-эй Верховно Соведэй уряалаар ерэһэн Арадай палатын түрүүлэгшэ Сардар Хукам Сингх толгойлогшотой Индиин парламентаринууд орон соогуур айлшалхаяа гараа. Индиин парламентаринууд Кишинев, Ленинград, Эрхүү, Фрунзе, Ташкент хүрэхэ юм.

СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй Түрүүлэгшэ И. В. Спиридонов делегациие үдэшэжэ ябана.

Национальностьнуудай Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо И. А .Каиров, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. П. Георгадзе, Индиһээ Москвада байдаг посольствын хүдэлмэрилэгшэд Индиин парламентаринуудые Шереметьевскэ аэродром дээрэ үдэшэбэ.

ТАСС-ай мэдүүлгэ

Берлиндэ байдаг Совет сэрэгүүдэй гарнизоной комендатурые Советскэ Союзай болюулһанай һүүлээр США-гай, Англиин, Францийн правительстванууд августын 24-дэ мэдүүлгэ гаргаа һэн. Тиихэдээ Берлин хуушанайхяараал дүрбэн гүрэнүүдэй хүтэлбэри доро зандаа байһаар, дүрбэн талын хабаададаг союзнигуудай комендатура эрхэ түлөөлэлгэеэ дүүргэһээр гэжэ мэдүүлгэ соогоо тэдэнэр тодорхойлхо һэдэлгэ гаргана.

Иигэжэ тодорхойлон мэдүүлхэ ябадал ямаршье үндэһэ баримтагүй гээд энээнтэй дашарамдуулан ТАСС мэдүүлхээр түлөөлэгдөө.

Гурбан гүрэнэй гэмээр 1948 ондо союзнигуудай комендатура ажаллахаяа болёо һэн. Тиимэһээ Берлиние хүтэлбэрилхэ дүрбэн талын хабаададаг ямаршье орган 1948 онһоо хойшо үгы болонхой. Мүн Берлиншье хоёр хуби болоо бшуу. США, Англи, Франци өөһэдөө амяарланги хэмжээнүүдые абажа, Берлиндэ тогтоогдоһон дүрбэн талын харюусалга, гүримүүдые болюулһан юм. Тиигэжэ Баруун Берлиндэ эзэмдэлгын тусхай статус зохёогоод, гурбан талын сэрэгэй тусгаар комендатура бии болгоо. Баруун гүрэнүүдэй нэгэ талаһаа бэелүүлһэн хэмжээнүүдтэ Советскэ Союз ямаршье хабаагүй. Тиимэһээ Советскэ Союз эдэ хэмжээнүүдэйнь хойшолонгуудай түлөө харюусахагүй байна бшуу.

США-гай, Англиин, Францийн иимэ политика бэелүүлһэнһээ шалтагаалан, Баруун Берлиндэхи эзэмдэлгын гурим гитлеровскэ бүлэглэлдэ эсэргүү гүрэнүүдэй Германи тухай хэһэн хэлсээнүүдтэй ямаршье холбоогүй болоо. Баруун Берлин мүнөө Хойто атлантическа эзэрхэг түримхэй бүлэглэлэй сэрэгэй бааза болгогдонхой. Энэ сэрэгэй бааза СССР-тэ, ГДР-тэ, эб найрамдалда дуратай бусад гүрэнүүдтэ эсэргүүгээр зорюулагдаһан байна. США-гай, Англиин, Францийн тэндэ мүнөө байһан сэрэгэй комендатуранууд үнэндөө НАТО-гой комендатуранууд болонхой. Баруун Берлиндэ тохёолдоһон бодото байдал энээниие хүсэдөөр тодорхойлно.

Энэ тохёолдоһон байдалай ямар аюултай байһан тухайчь Советскэ правительство нэгэнтэ бэшэ тэмдэглээ һэн. Баруун Германиин эзэрхэг түримхэй, шэнэ дай журөөдэдэг бүлэглэлнүүд тохёолдоһон энэ байдалые хэрэглэжэ, эб найрамдалда эсэргүү харата муухай аашануудые ходо гаргажа байна. Һүүлэй үедэ Баруун Берлиндэхи байдал шахардуу шанга болоо. Шахардуу шанга байдалай тохёолдоһоной түлөө Баруун гүрэнүүдэй засагаархид дууһан харюусаха ёһотой. Тиимэһээ Баруун Берлиндэхи НАТО-гой сэрэгэй баазые удааруулангүйгөөр усадхан һалгаха шухала болоод байна. НАТО-гой сэрэгэй энэ бааза ГДР-эй, социалис оронуудай хани нэгэдэлэй газар дээрэ оршоно. Социалис хани нэгэдэлэй гүрэнүүдтэ эсэргүү эзэрхэг түримхэй добтолгодо бэлдэхын түлөө сэрэгэй энэ бааза түхеэрэгдэнхэй.

Берлиндэ байдаг совет сэрэгүүдэй гарнизоной комендатурые болюулһан ушар хадаа бүрин эрхэтэй ГДР-эй газар дээрэ дэлхэйн хоёрдохи дайнай үлэгдэлнүүдые дууһан усадхаха алхам болоно. Дэлхэйн хоёрдохи дайнай үлэгдэлнүүдые хүсэдөөр усадхаха хэрэг бэелүүлэгдэхэ ёһотойшье, бэелүүлэгдэхэшье байха.

СЭДЬХЭЛЭЙ СЭБЭР—БАЯР, АЖАЛАЙ ҮРЭ—АЛДАР

Таряашан, малшан нэрээ нэрлүүлэгшэд

Буряад ороноор ябахада...

(Агрономой тэмдэглэл)

БҮРИ ҺАЯХАН, БАЙГАЛ ДАЛАЙ ШЭНГИ уужам тэнигээн Буряад оронойзарим газар нютагаар түрүүшынхеэ аяншалааб. Эндэхи зохёолшодойнь шүлэг, дуундаа магтан найруулдаг ёһоор, үнэхөөр лэ үзэсхэлэн һайхан газар дайда байбал. Машинаар, морёоршье албан хэрэгээ түргэдхэн ябахадамни, юрын лэ һонин үзэгдэлнүүд намайе ехээр гайхуулаал.

...Намарай янза үзүүлһэн наратай сэлмэг үдэрнүүдэй нэгэн һэн. Сэлэнгын «Улаан Оронго» колхозой Нарһата толгой гэжэ газарта ерэхэдэ, артелиин гэшүүдһээ гадна Улаан-Үдын барилгын техникумэй студентнүүд эрьехэ забдагүй эндэ ажаллажа байба. Һаял поли дээрэһээ асарагдаһан хушан шарахан шэниисэ тэдэнэр худхажа, сэбэрлэжэ, һалхитуулжа байхадань, балсанта бүдүүн гарнууд соонь могдогорхон хүрзэнүүд дуран соогоо наадана... Тоогые даагша Галдан Ванчинмаев танилсахын тэдыдэ хүхюун омогоор ингэжэ хэлэбэ:

—Гүрэндэ тушаагдаха ёһотой энэ аржагар улаан шэниисэ үдэшэ болотор бүхыдэнь хиидхэжэ дүүргэхээр үгэеэ үгөөбди. Энэмнай Загладын уряада манай харюу гээшэ. Сайлахашье һамбаандаа үнэтэ сагаа дэмы гээхэгүйе оролдонобди.

Согтой солбон эдэнэртэй ярилдаһаар байтарнай, минегэйдэл бушуу түргөөр, гэб гэнтэ хаанаһааншьеб бууха ерэһэндэл, кузоваар дүүрэн шэниисэ ашаһан машина автошэгнүүр дээрэ ерээд, зог татан зогсошобо. Шэгнүүршэнэй даб дээрэ хэрэг дансаяа уудалгар, хараха янзада залуухан, харашаг шарайтай жолоошон энээхэн һамбаанданъ халга залп абаад орхибо.

—Зай, яба!—гээд, шэгнүүршэнэй хүхюун шангаар дуугархада, тэрэ хүбүүн хоёр нюдөө сонордуу түргөөр сабшалан энеэн сасуу, газаа нэмээжэ. «гал тэргээ» шамдуухан дабшуулна... Оройһо тариан урдаһан мэтэ поли дээрэһээ асарагдажал, асарагдажал байна. Эрьеэд харан гэһээмни, үнөөхи хүрин хара шарайта танилни таряагаа буулгажархинхай, габшагайшалан, кабинадаа һуужа байба.

—Залуу нүхэр, нэрэ, обогоо хэлыт!—гээд хандахатайм сасуу, тэрэмни түрэл хэлэн дээрээ юуншьеб даа хүхюунээр дуу гараад, нэрэ һурагүй гүйлгэжэ ябашоо бэлэй. Хажуудамни хүдэлжэ байгаашад миниин гүйлта хүсэл тухайлжа мэдэһэндэл, нимэрхүүгээр оршуулба: «Нэрэмни хадаа—Эхэ ороноо баяжуулха алдартайб, байдаг газарни Буряад орон...» Юрын лэ хүбүүн ха юм! Теэд яаһан мэргэнээр онуулан тудажа хэлээб! Энэнь намайе бүри ехээр гайхуулаа.

Ой модо мэтэ үндэр кукуруза ургуулаад, һүн далай булаг мэтэ бурьялуулан урадхуулжа байһан, «шаахын пүүд» гэмэ хушан шарахан таряа үдэр һүнигүй хуряажа, тушаажа ябагшадай гүн сэдьхэлэйнь баяр, эгэршэгүй хатуу зоригыень юугээр тайлбарилхаб? Эдэ үдэрнүүдтэ үнэн зүрхэнэй үргэн ехэ ярилдаа үүсхэһэн үндэр наһата украин эхэнэрэй уряа бэшэгтэ харюу болгон, эдэ бүгэдэ хадаа ажалай халуун дүлөөр орьёлон байхадал гээ бэлэй... Энээндээ гэршэ баримта болгон, нэгэ жэшээ дурдахамни. Энэл колхозой эрхим жолоошодой нэгэн Иван Собенниковтой ойрохон зуура ярилдагдаа. Тэрэнэй хамаг бодол, хамаг хүсэл эрмэлзэл эдэ үдэрнүүдтэ юун эзэлэн буляагааб? Таряан, таряан...

Ондоо юуншье байхагүй!

—Мүнөөдөө хүсэд амаргаданашьегүй. Үдэртөө комбайнай бункерһаа таряа абаха һамбаанда халта зали абаад лэ, һүниндөө 3-4 дахин Улаан-Үдын элеваторта таряа тушаанабди. Гансаараа би ингэжэ хүдэлнэ бэшэб—бултал...,—гээд, харгымни хани хөөрөөгөө гэнтэ таһалдуулан, түр зуура дуугай ябатараа:—би багаһаа хойшо буряад газарта үлэһэн, хүмүүжэһэн хүм. Ёһотойл ажалша бэрхэ зонууд даа... Илангаяа мал тушаа хэнһээншье дутуугүй «академигууд» байха. Гэтэр «торхоор дүүрэн амтан мёдые халбага дабирхай гутаажархидаг» гэдэгтэл, сэхэ руунь табибал, манайшье дунда ажалда хашаниинаг, хүнгэн мүрөөр «сагаа һүүлтые» бардамаар бариха, бажууха дуратайшуул үшөөл бии. «Нэгэ далайсаар коммунизм байгуулхагүйш» гэхыеэ тэдэнэр шиганалдахадаа маргадаггүй. Теэд нютагайнгаа зарим нэгэн адаг нимэшүүлые муушалаадшье яалайб даа. Өөһэдынь һэшхэл хэлүүжэн..., —гээд тэрэмни яараһан мэтэ хөөрөөгөө түгэсхөө бэлэй. Сэбэр сэхэ сэдьхэлтэнэй нимэ үгэ хүүр минии досоо гүнзэгы бодол түрүүлээ һэн...

Сэлэнгэ, Загарай болоод, бэшэншье аймагаар ябахада, нимэ зүйл нюдэндэ эзэлүүдгүй горолдоодхихо юм. Юуб гэхэдэ, булта жииртээ нэгэн адли эрхэ байдалтай аад, яахадаа хоёр ондоо үрэ дүн эндэ харагданаб?! Кировэй нэрэмжэтэ, «Коммунизм» колхозуудай (Сэлэнгэ) поли дээрэ һүнин тэн хахадта комбайнууд ялагар салагар электро-галнуудаа толоруулаанхай, түлэг дундаа ажаллажа байһан шуу. Тиин гэһээ тэдэнтэй хүршэ аймаг—Загарайда ажалай халуун нимэ амисхаал үзэгдөөгүй... Энэ юун тухай хэлэнэб гэхэдэ, ажалда үшөөл хоёр ондоогоор хандаха ябадал бии байна бшуу даа. Нэгэ жэшээ. Оронойсуута звеньевой, Социалис Ажалай хоёр дахин Герой Евгений Долнюк үнгэрэгшэ үбэл хүндөөр үбшэлһэншье һаа, хабар боломсоор бэеэ эзэлхэгүй энэ эхэнэр өөрынгөө мэргэжэлдэ басагаяа һургаһан юм. Тингэжэ энэ жэлдэ урдынхиһаа дутуугүй һайн ургаса туйлаа.

«...Газар дайда гээшэ хэды шэнээн баялиг, ашаг шэмэ үгэжэ шадахаб. тэрэниинень тон зүбөөр, шабхартарнь хэрэглэдэг болоёл!» гэһэн нүхэр Загладын бэшэг таряашан эхэнэрэй үнэн һэшхэл, бодолһоо түүрэн гараһан үгэнүүд бэшэ гү? Хамтын хэрэгэй хойноһоо хамаг зүрхэнһөө оролдожо ябагшад ингэжэ хэлэнэ бшуу. Гансал хэлээрээ бэшэ, болото үйлэ хэрэгээрээ бүтээжэ, туйлажа ябахые нүхэр Загладa үшөө дахин уряална ха юм!

Буряад оронойзарим түрүү ажахынуудта мянга—мянгаһаа дээшэ центнер кукурузын ногоон эшэ набша гектарһаа хуряана. Шэрүүн уларилтай Байгал шадар нимэ ургаса хадаа ехэ туйлалта гэлтэй. Гэхэһээ байтагай, һүн эдеэтэй, мүн эдеэшэнтэйһэншье буурсагтай кукуруза абаха талаар эндэ түрүүшын туршалганууд хэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, Мухар-Шэбэрэй Суулгын совхозой суута кукурузашад нүхэд Кондратюков, Жанаев энээниие балшыса баримталан гэршэлнэ.

Сэлэнгын «Улаан Оронго» колхоздо практика гаража байһан советско-партийна һургуулиин һурагшад мүн лэ муу бэшэ үрэ дүн туйлана.

Хэдэн үдэрэй ажаглалта юу харуулааб гэхэдэ, илангаяа Байгал шадар нарата сэлмэг үдэрнүүдэй олоншье һаа, эндэ орой дулаардаг, тиигээд эртэ хүйтэрдэг байна ха юм. Нимэ ушарта богони болзорто, түргөөр буурсаглан эдеэшэдэг «Омская-2» сортын кукурузын үрэһэ таряад, туршаад үзэхэдэ яанаб. Энэл зорилгоор оронойзарим ажахынууд түргөөр, тиигээд эртэ эдеэшэдэг сортын үрэһэнүүдые холижо таридаг болонхой. Мүн Буряадташье нимэ бодомжо, туршалга болохотой байгаа бэшэ гү гэжэ һанагдана.

Горох тухай хэдэн үгэ. Энэ жэлдэ Россиин Федерациин дундуурхи районуудта, тодорхойлбол Липецкэ областиин «Петровский» совхоз, Воронежой Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз, горохой үзэгдөөгүй ехэ ургаса туйлаа. Дурсагдаһан ажахынуудта дунда зэргээр гектарай 40—42 центнер хүрэтэр ороо̀ һо хуряагаа. Тиихэдэ Буряадай республикада бүриһөө дунда зэргээр 7—10 центнер орооһо абана. Ямар гол дутагдал эндэ ажаглагданаб гэхэдэ, тарилгын нормо үнгэрүүсэ багадуулжархина гээшэ ха. Эгээл энээнһээ болоно ургасань бага байхаһаа гадна, хуряалгын үедэ ехэ гээлтэ хоролтодо оропо гэлтэй.

Эсэстэ хөөрөөгөө нимэ жэшээгээр түгэсхэхэмни. «Хони олоор үсхэжэ һураха гээ һаа, Буряад орон ошогты!» гээд Москва шадархи областьнуудта хэлсэхыень нэгэтэ бэшэ дуулаһан байнаб. Нээрээшье буряад хонишодой амжалтаар монгол нүхэдшье һонирходог. Энэнь баһал ушар удхатай байһан лэ юм бэзэ.

...Мүнөө үедэ хаа хаанагүй «Таряашан нэрээ хүндэлэгты!» гэһэн нүхэр Загладын уряа бэшэг Буряад оронойбүхы малшад, таряашадай сэдьхэлэйнь шэжэм ехээр доһолгоо. Эндэхи ажахы, һалбари бүхэндэ энэ бэшэгэй гүн ехэ удха шанар зүбшэн хэлсэгдэнэ. Ажал хэрэгтээ коммунис ёһоор хандалгын нимэ ульгэр жэшээ саашадаашье үргэн олоной дунда үнэн зүрхэнэй ехэ ярилдаа үүсхэхэнь лабтай.

В. КОРНИЛОВ.

Улаан-Үдэ—Москва.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Сэлэнгын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой һаалиин үнеэдүүд Л. ХАНДУРОВА... ри дээрэ.

Малаа һайнаар бэлшээбэл мяхан ехээр абтаха

Дэрэнэй совхозой ажалшад гүрэндэ мяха худалдаха түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэхын тула ехэхэн оролдолго гаргана. Энэ талаар совхозой гурбадахи отделениинхид һайн жэшээ харуулна. Эндэхид байгша ондо бүхыдөө 2380 центнер үхэрэй, гахайн, хонинной мяха гүрэндөө худалдаха түсэбтэй юм.

Энэ отделениин эрхилэгшэ Бадмажап Дармаев ингэжэ хэлэнэ:

— Үнгэрэгшэ үбэл үбһэ тэжээлээр дутамаг байжа, малнай хүсэ шадалаар һулашаг ондо ороо һэн. Тиибэшье һаань, май, июнь һарада 1200 толгой эрье хонидые түрүүшын хүхэ ногоондо һайнаар бэлшээн таргалуулжа гүрэндэ тушаагаад, мяха худалдаха хахад жэлэйнгээ түсэб дүүргээбди.

Гадна отделениинхид бүри хабар эртэ эбэртэ бодо малай гүүртэнүүдые һайнаар бүридхэжэ, тэдэндэ эгээл ургасатай бэлшээри таһалжа үгөө. Тиихэдэ зунай эхеэр, мүнөөшье малаа һүниин байрада оруулангүй, түхэреэн сүүдхэ соо хээрэ байлгажа адуулна. Энэ зунһаа хойшо тус отделенидэ 260 толгой эрэ хашараг, бүруу намартаа гүрэндэ худалдагдахаар бэлшээн таргалуулагдаа.

Тэрэшэлэн эндэхид гурбадахи, дүрбэдэхи квартал соо үшөө 1000 эрье, мүн голодоһондо гараһан эхэ хонидые шахан, бэлшээн таргалуулжа, гүрэндөө худалдаха байна. Тэдэнь мүнөө хоёр отара болгогдожо таһалагдаад, сабшалангай хэнзэ ногоондо, орооһо тарианай һуурида адуулагдана.

Отделенидэ жэлэй дүүрэтэр 110 толгой эбэртэ бодо мал һайнаар шахагдажа, ... центнерһээ бага бэш... нэмэжэ худалдагдах...

— Нёдондонойнгоо дутагдалнуудые хара... жа, энэ жэлдэ 415 ге... рэ кукуруза, 10 га... бобы, мүн 191 гект... жээлэй бусад ургам... тарьял элбэгээр ... үнгэрэгшэ жэлэйхиһэ... хин ехэ силос дараа... 33 мянга шахуу цент... дүүн тэжээл бэлэд... гэжэ Бадмажап Дар... рэнэ.

Адууһа мал шах... шээн таргалуулха ... рине совхозой хоёрд... лениинхид (эрхилэгш... димир Баторов) зүбө... хэжэ шадаа. Эндэхи... мяха худалдаха хах... лэйнгээ түсэб амжал... дүүргээд, гурбадахи... соо 215 үхэр гэхэ гү... центнер эрхим шанар... худалдаха байна. Тэ... ень дүршэл һайнтай... Георгий Черноев, А... нов, Мунко Базаров, Цыренов гэгшэд ... Мүн отделениинхид ... кварталайнгаа түсэб... һоонь урид дүүргэхы... лодоһондо гаргагда... гаран эхэ хони, 100 ... руу эгээл эрхим бэ... үдэр һүнигүй адуул... ниие дүршэлтэй бэрх... Жигмит Чайрупова, Бирельтуева гэгшэ... абанхай. Тэдэнэй хар... һан мал шэгнүүрээ ... лөө сүүдхэдээ 800—... маар нэмээнэ.

А. Х...

~~✦✦✦~~

Мянга гаран ... үрэжүүлэг...

Худэриин совхозой ... тоосоондо ороһон с... шон, коммунист ... Тучинович Доржиев... бригадынхид КПСС... ральна Комитедэй... СССР-эй Министрн... ведэй Хандалгатай ... гөөр танилсажа, ех... нүүдые урдаа таб... хай. Тэдэнэр 1963 он... хонин бүриһөө 100-... бэшэ хурьга абажа... хэ, хонин бүриһөө ... грамм нооһо хайша... хаар хараална.

Абаһан уялгаа ... тайгаар дүүргэхын ... хэр Доржиевай бр... нишод нэн түрүүн ... на урэжүүлгын ху... эмхитэйгээр ябуул... Түрүүшын хорин хо... шада тус бригады... урэжүүлэгшэ Влади... зуров мянга гаран ... дые ороондо оруул... 200 гаран хонид ор... бигдаха юм. Хони... нэй 4 часлаа хүдэл... хална. Энэ үедэ ор... бигдаха эхэ хонид ... лэгөөрөө илгагдаж... хусануулаар бэдэ... Үдэр бүри Бато-С... вичан бригадада 40 ... ороондо орүүлагда...

Хонидой урэжүүл... тэйгээр үнгэргэхын... гаар нүхэр Доржи... даг бригадын хони... хуряалгын хүдэлм... хитэйгээр хабаадал... ша ондо тэдэнэр ... центнер һайн шана... сомоод байна.

В. Ж...

Хяагта.

Агуу̀ехэ Октябриин хүндэлэлдэ

Ажал һуралсал хоёрые адляар баригшад

— Олон ондоо үйлэдбэритэй, элдэб продукци гаргадаг ехэ предприятиие комбинат гэжэ нэрлэдэг гээшэ ааб даа, —гээд, хажуудамни ябаһан инженер эхэнэр хөөрэжэ эхилбэ. —Харагты, элдэб зүйлэй продукци эдэ вагонуудта ашагдажа байна...

Үнэхөөрөөшье тиимэ. Табан дабхар ехэ корпусой хойто хаягаар түмэр замууд зурына. Тэдэнэй наада захынхида «ледник» гэжэ бэшээтэй, сонхогүй бүтүү вагонуудтай утагэгшын состав туласа асарагданхай. Сэбдэг хүйтэн складһаа гаргагдаһан консервэ, элдэб зүйлэй колбаса, дүрүү зузаан гадартай гахайн, хонинной годод мяхан эдэ вагонуудта ашаалагдана.

Энэ складай баруун захын үүдэнүүдһээ нахиитараа ашаалагдаһан автомашинанууд һубарилдан гарана. Аяар тэрэ саана байһан малай хашаанууд сооһоо эхи абаһан гунель-харгы налууран, өөдөө гараһаар табадахи дабхартай залгалдана. Тэрэ хашаагай тоо томшогүй таһагууд соогуур үүсэлэгдэхээ байһан гахай, хонид, үхэршье тус тустаа илгагданхай.

Мантан томо корпусой баруун захын хэдэн дабхарые колбасна завод бүхыдэнь эзэлэнхэй. Доодо дабхарайнь үүдэ татан ороходо дүн сагаан халаадуудые үмдэһэн эхэнэрнүүд хүдэлмэриилжэ байба. Мяха хэршэдэг машинанууд электрын хүсөөр хүдэлгэгдэнэ. Колбаса бүхэнэй технологи ондоо, тус бүридөө дабһа, перецһээ эхилээд, өөхэ, мяхан хүрэтэрөө өөрын заабаритай байдаг тухай инженер М. Г. Кононова хөөрэнэ.

ХОЁР ЗЭРГЭЛЭЭГЭЭР табигдаһан стол бүхэндэ 5-6 хүн хүдэлмэрилнэ. Эгээл баруун захын столдо дандаа залууханууд басагад шамбай түргэнөөр ажаллана. Залуушуул һэн хадаа залуушуул: согтой хүхюунүүд.

«Шприц» гэдэг машинада хүдэлжэ байһан үндэр сагаан, урихан шарайтай басаган хэршэмэл мяха оньһон аргаар гэдэһэндэ хэжэ үрдихэеэл мэдэнэ. Бэшэниинь мяхатай болоһон колбаса хоёр үзүүрһээнь уяжа, столойнь хажууда асарагдаһан тэргэтэй армагта үлгэнэ.

— Зай, басагад. Мүнөөдэр нормоёо хэды процентээр үлүүлхэ хабатайбибди,—гээд, шприцтэ» хүдэлэгшэ басаган бэшэндээ хандаба.

— Шимпай бригадир ха юмши даа, Надежда. Шприцдээ дарахаяал мэдэ. Гэдэһэндэ хэһэн мяхыешни уялаагүй орхихогүйбди,—гээд тэндэһээ харюу дуулдаба.

— Тэрэнээ мэдэнэб. Октябриин һайндэрэй урдахи вахтада жагсаһанаа бү мартая.

— Үгы даа, улаан самбартаа мүнөө дээрээ эгээл түрүүн бэшүүлһэн зандаабди,— гээд, бригадирай хажууда хүдэлжэ байһан буряад басаган хэлэнэ.

Ингэжэ хөөрэлдэһөөр, хүдэлһөөр байтар столойнь хажуудахи армагта түүхэй колбаса һарха барха болотороо үлгэгдэшэбэ. Колбасагаар бүрхөөгдэһэн армагаа гурбан басагад түлхижэ, камера руу оруулна. Энэ үедэ нүгөөдэ камерануудай үүдэн нээгдэжэ, хуурай уурала сонгоон болгогдоһон украинска колбасанууд тоһо бушхаһаар гаргагдаба. Түрүүшын армагай сүлөөлэгдэхэлөөр, үнөөхи басагад шамдууханаар түлхижэ, столойнгоо хажууда асаржархиба. Энээхэн зуура түүхэй колбаса баһал обоолоотой. Согтой солбон эдэ залуушуулай шударгы ажалаар омогорхонгүй аргагүй...

1959 оной июнь һара. Комбинадай дэргэдэхи ФЗО-гой һургуули дүүргэһэн залуушуулые хубаарилга болжо байба. Кадрай таһагта орожо ерэһэн Надежда Прохорова ингэжэ мэдүүлээ һэн:

— Бидэ табан ФЗО-дошье һурахадаа нэгэ группада ябаабди. Мүнөө маанадые нэгэ бригада болгон, колбасна заводто эльгээхытнай гуйнабди.

— Хэд табан болонобта?

— Тамара Никулина, Зоя Новокрещенова, Анна Хмелева, Мария Лебедева, үшөө намтай табабди.

Эдээхэн эдир залуухан басагадай гүйлтые дүүргэлгэ болгоо һэн. Ажабайдалай түрүүшын зам дээрэ гараһан эдэ залуушуулай даалгагдаһан хэрэгтээ үнэн сэхээр хандаха, урагшаа һанаатай байһыень нюур шарайдань уншахаар байба. Үшөө һургуулида һурахаһаа хойшо сугтаа ябаһан, ленинскэ комсомолоор хүмүүжүүлэгдэһэн совет залуушуулаймнай нимэ мэдүүлгэ хэхэнь гайхалтай бэшэ.

Бултадаа нэгэ бригада болојо, колбасна заводто эльгээгдээ. Эндэхи хүдэлмэришэд тэдэниие баяртайгаар угтажа, ехэ, эсэгын анхаралаар хүреэлээ. Хүсэд һайн дүй дүршэлтэй болоогүй залуушуулай бодото ажалда элдэб бэрхэшээлнүүдэй тохёолдоходо, тэдэндэ туһа хүргэхэ хэрэгтэй байһаниинь мэдээжэ. Урдань ФЗО-гой һургуулиһаа ерэһэн залуушуулые нэгэ нэгээрнь таһалжа, шадабари мэргэжэлтэй хүнүүдтэ даалгадаг һэн.

Мэнэ һаяхан һургуули дүүргэгшэдһээ бүридхэгдэһэн энэ бригадые харахадаа, зарим нэгэн «алдуу, ингэжэ болохогүй» гэжэ һанаһаншье байгаа. Теэд заводой хүтэлбэрилэгшэд шиидхэбэри абахадаа, басагадай хүсэл эрмэлзэлгэдэ, һургуулида олоһон мэргэжэлэйнь сэгнэлтэдэ, үйлэдбэри дээрэ гараһан практикадань найдаһан байгаа бшуу.

БОДОТО ДЭЭРЭЭ ямаршье алдуу болоогүй. Бригадираар томилогдоһон Надежда Прохорова түрүүшынгээ үдэрһөө эхилжэ оролдосотой бэрхэ, дайралдаһан бэрхэшээлые дабаха зоригтой байһанаа харуулаа һэн. Мүн нүхэд басагадынь, илангаяа Тамара Никулина, Мария Лебедева эрхим һайнаар һураһан туладаа, үнинэй хүдэлмэришэдһөө зааханшье дутахагүй, колбаса уяхадаа нэгэшье голодоһо гаргахагүй байба. Хэды бэрхэнүүд байбашье һаань, ажалдаа ядалдаха ушар али олон гараа. Энэ ушарта бэшэ бригадынхид, илангаяа мастер Галина Александровна Беспалова ходо туһалһан байна.

Жэл үнгэрөөд байхада, Надежда Прохоровагай бригада хэлэһэндээ хүрэжэ, һара бүриингөө даалгабарине холо үлүүлэн дүүргэдэг болоо. Эгээл энэ үедэ коммунис ажалай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө мүрысөөн хаа хаанагүй дэлгэржэ эхилээ. Комсомолнуудай тус бригадынхид дээшэлүүлэгдэһэн шэнэ уялга абажа, үргэн дэлисэтэ мүрысөөндэ хаба шадалаа харуулжа ороо. Тиин ажал хэрэгтээ оролдосотойгоор хандажа, һайн үрэ дүн харуулһанайнгаа түлөө 1961 оной март һарада Надежда Прохоровагай бригада завод соогоо түрүүлэн, коммунис ажалай нэрэдэ хүртөө һэн.

Эдэ басагад бултадаа комбинадайнгаа хамтын байрада суг байдаг. Коммунис ажалай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэтэрөө эдээхэн басагадай хэһэн ажал, гаргаһан оролдолгонь тон ехэ, бусадта жэшээ харуулмаар юумэн ажабайдалданшье яһала бии. Нэн түрүүн заводойнгоо үйлэдбэрилдэг хори гаран ондоо колбасагай технологи гүйсэд шудаланхай. Колбаса бүхэнэй хэды шэнээн өөхэтэй, хара мяхатай байхаһаа эхилээд, тэрэниие хэды градус халуунда болгохо, сонгоохо хүрэтэр хуу баранние сээжээр мэдэхэ болонхой. Иимэл хадаа тэдэнэр хүдэлмэридөө голодоһоной гараха ушарые эсэслэн усадханхай.

БУЛТАДАА ҮДЭШЫН һургуулиин 8-дахи класһаа эхилээд, энэ жэлдэ арбадахиие дүүргэжэ, болбосоролой аттестадтай болојо гараа. Байгша оной апрельдэ ВЛКСМ-эй XIV съездын болохоёо байхада бултадаа заводойнгоо партийна организацида мэдүүлгэ барижа, партиин гэшүүнэй кандидадууд болоо һэн.

—Манай Надеждын бригадынхид эдэ туйлалтаараа һанаагаа амараагүй,—гэжэ колбасна заводой парторганизациин секретарь Гаврил Ефремович Воробьев хөөрэнэ. — Һуралсалай энэ жэлһээ хоёр гэшүүдээ очноор һурахыень табяа. Анна Хмелевагаа хүдөө ажахын институдай экономическа факультедтэ, Зоя Новокрещеновагаа кооперативна техникумдэ һаяхан эльгээгээ. Орондонь хоёр шэнэ басагадые абаа...

Эдэ үдэрнүүдтэ заводой хүдэлмэришэд Агуу̀ехэ Октябриин 45-дахи ойн һайндэрэй хүндэлэлдэ ажалай вахтада жагсанхай. Тэдээн сооһоо Надежда Прохоровагай бригада урдынхидаал адли түрүүлһээр. Үнгэрһэн август һарада колбаса гаргаха даалгабаряа 120 процент дүүргээ. Мүнөө сентябрь һарадашье түсэбөө баһал урилдажа ябана.

Б. Дашиев.

Зэдын Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой комбайнер нүхэр Сахияев халаан соогоо 16 гектар хуряахын оронда 30 35 гектар газарай баал суглуулжа сохино.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д. Сахияев.
В. ЗОРКИНОЙ фото.

БУРЯАД ҮНЭН

2-дохи нюур

1962 оной сентябриин 19.

…инградай консерваториин 100 жэлэй ой

…градай Ленинэй орден… Н. А. Римский-Кор… нэрэмжэтэ консерва… …удахи hуралсалай жэл 1862 оной сентябриин …Петербургда ородой …н консерватори нээг… Россида хүгжэмэй дээдэ hураха хэрэгтэ эхи та… …hан. Консерваториие …Үүсхэл тэрэнэй тү… директор пианист, ком… дирижёр А. Г. Рубен… гаргаhан юм. Ородой хүгжэмэй культурын түүхэдэ консерватори элитэ ехэ үүргэ дүүргээ. Чайковский, Лядов, Аремский, Прокофьев, Шостакович болон бусад олон мэдээжэ хүгжэмшэд эндэ hуража гараа. Элитэ ехэ композиторнууд П. И. Чайковский, Н. А. Римский-Корсаков, С. И. Танеев, А. К. Глазунов энэ консерваторидо багшалдаг байгаа. Хүгжэмэй энэ дээдэ hургуулиие зуун жэлэй турша соо долоо мянга үлүүтэй хүн дүүргэжэ гараа. Мүнөө бүхы союзна республиканuudай, Советскэ Союзай элдэб национальностьнуудай, үндэhэ яhатанай түлөөлэгшэд, тэрэшэлэн гадаадын оронуудhаа ерэhэн хүнүүд консерваторидо hурана. Ородой агууехэ композитор Н. А. Римский-Корсаковой памятнигай хажуугаар үглөөгүүр занятиндаа ошохо бүрндөө студентнүүд ябажа гарадаг.

ТАСС-ай фотохронико.

СОЁЛОЙ ГУЛАМТА

…та нууртахи модоной …дай хүдэлмэришэдэй …элhээ жэлдэ урган … Модошод, тэдэнэй …нхид тосхоноо болбо…лтэй болгохын тула …адалаа гамнадаггүй. …элнүүдтэ баригдаhан …руул байрын гэрнүүд, …ehoop бүтээгдэhэн ма… …, столово, үхибүүдэй …бусад ниитын байшан… …э жэрылдэжэ байдаг. …салай шэнэ жэлэй ур… модошодой үхибүүд …гоё hайханаар түхеэ… hургуулитай болохой. Энэнэй барилгань үнгэрэгшэ жэлдэ ехэхэн дутагдалтай байhан юм. Зунай үедэ штукатурлагдаhан, сагаадагдаhан, шэрдэгдэhэн байна. Тэрэшэлэн библиотекэ, физхимкабинет, директорэй, багшанарай таhалганууд түхеэрэгдээ. Шэнэ hургуули түхеэрхэдээ прораб Иван Балданов, штукатурщигууд Валя Карнакова, Мария Судомойкина, дархан Василий Красиков, шофёр Владимир Семенов гэгшэд шударгы ажалаараа онсо шалгаржа, комбинадай дирекциин болон hурагшадай түрэлхидэй зүгhөө баяр баясхаланда хүртөө.

Мүнөө энэ Бороотын найман жэлэй hургуулида 250 үхибүүд hуража байна.

Р. Балданов,
манай корр.

…раг, черчени зааха гэхэдэ...

…ургуулида зураг, чер… …даг хүмби. Теэд эдэ …үүдые багшалхада, …эшээлнүүд тохёолдо… … гэхэдэ, нимгэхэн про… …аа ондоо ямаршье хэ… …байхагүй. Жэшээнь, … амжалтатайгаар баг… …тула hуралсалай мо… …, техническэ деталь… …блицанууд, хэмжүүр… …схай самбар гэхэ мэ… …ухала болодог ха юм. …мэ юумэн манай hур… …үгы. Баhа ядахын сагта форматна тетрадь, ута шугам, хара бэхэ гэхэ мэтэ магазинда байхагүй. Энээн дээрэhээ hурагшадташье хүшэр болоно.

Мүн зураг заахын тула баhал программаhаа ондоо хэрэгсэлнүүд үгы. Энэ дутагдал усадхахын тула республикын Гэгээрэлэй министерство яаралтай хэмжээ абаг лэ!

А. Ивельский,
Бэшүүрэй дунда hургуулиин багша.

Һурагшадай оролдосын хүсөөр

Михайловка тосхоной 11 жэлэй hургуулиин hурагшад багша-агроном Бутухановай хүтэлбэреэр туршалгынгаа ажахыда ехэ ажал хэнэ. Эдэнэрэй оролдосотойгоор хүдэлhэнэй ашаар нютагай 53 шэнэ сорт бии болгогдоо.

Биологиин багшанар К. К. Фалилеева, И. А. Соколкина гэгшэдэй заабаряар ажалладаг юннадуудай звеногойхид hургуули шадарай туршалгын участогта элдэб зүйлэй үрэ жэмэсүүдые, тэрэ тоодо ранеткэ, яблока, малина, үхэр нюдэ, шасаргана гэхэ мэтые, хамта дээрээ 1242 hөөгүүдые ургуулжа байна.

Һурагшадай хүсөөр харууhалагдажа байhан таримал мододой гарасань hайн.

А. Банзараксаев, багша.

АЛДАРТА ТЭМСЭЛЭЙ ХУУДАҺАНУУД

Байгша оной октябриин 17-до „Буряад үнэн" газетын 10 мянгадахи номер гарахань. Энэ хадаа манай газетын олон мянган уншагшадай, хүдэлмэришэн болон хүдөө бэшэгшэдэй ехэхэн hайндэр гээшэ.

„Буряад үнэн" редакци энэ hайндэртэ зорюулан, газетынгээ түүхэтэй холбоотой материалнуудые толилхоор харааланхай. Мүнөө Б. Ц. Дондоковой статья толилбобди.

I. ГАЗЕТЫН ТҮҮХЭҺЭЭ...

1923 оной октябриин 10-да «Буряад үнэн» (тиихэдэ «Бурят-Монголой үнэн» гэдэг байгаа) газетын түрүүшын номер гараа hэн. Энэ хадаа буряад арад зоной үндэhэн хэлэн дээрэнь хэблэгдэдэг эгээл түрүүшын партийна газетэ бэлэй.

«Буряад үнэнэй» түүхэ Буряадай партийна организациин түүхэтэй таhаршагүй нягта холбоотой юм. РСФСР-тэхи болон Дальна Востогой Буряад автономно областьнуудай нэгэдэжэ, автономно республика болоходонь, РКП(б)-гэй Бурят-Монголой бюрогой ба Бурревкомой орган боложо, энэ газетэ гараа hэн. Тэрэ сагhаа хойшо үнгэрэгшэ дүшөөд жэлэй туршада «Буряад үнэн» республикынгаа партийна организациин дайшалхы туhалагшань болонхой.

Манай республикын байгуулагдахын урда тээ буряад хэлэн дээрэ Эрхүү хотодо 5-дахи армиин политотдел «Үүр» гэжэ журнал, Шэтэ хотодо ДВР-дэхи Буряадай автономно областиин управлени «Шэнэ байдал» гэжэ газетэ гаргаhан байна. Зүгөөр эдэнэр партийна хэблэл бэшэ hэн.

1923 оной август hара соо «Шэнэ байдал» газетын редакци Шэтэhээ Дээдэ-Үдэ хото ерэжэ, hүүлшынгээ гансахан номер гаргаhан юм. Удаань тэрэнэй hуури дээрэнь республиканска партийна газетэ эмхидхэгдэhэн байгаа.

Тэрэ үедэ «Бурят-Монголой үнэн» долоон хоног соо нэгэ дахин гарадаг олониитэ хүдөө уншагшадта зорюулагдаhан газетэ байгаа. Мэргэжэлтэй журналистнаргүй, эдэбхитэд хомортой, саарhанай дутамаг дээрэhээ газетэ оройдоол 400—500 хэhэг тиражтайгаар гаража, улаан булангуудта, hургуулинуудта болон эмхи зургаануудта миинтээр эльгээгдэдэг hэн. Харин 1924 оной тэн багhаа 1925 оной май hара хүрэтэр журнал мэтэ хэмжээтэйгээр 8—10 хуудаhан дээрэ газетэ хэблэгдэдэг болоо бэлэй.

Партиин Центральна Комитет национальна республиканuudта хэблэл хүгжөөхэ хэрэгтэ тон ехэ анхарал хандуулдаг байгаа. 1925 оной февралиин 24-дэ ЦК-гой хэблэлэй таhаг Бурят-Монголой обкомой агитаци ба пропагандын таhагай тоосоо шагнажа, республикын хэблэл хүгжөөхэ тухай тусхай тогтоол гаргаhан байна. «Бурят-Монголой үнэн» газетын редакцида ажаллахые партийна хүдэлмэрилэгшэдые эльгээхэ, хүдэлмэришэн болон хүдөө бэшэгшэдэй хүдэлөөе үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, олониитэ хүдөө таряашадай уншаха номуудые гаргаха гэжэ энэ тогтоол соо онсо тэмдэглэгдээ hэн. Тиихэдэ Буряадай республикада шэнэ шрифтнүүдые, типографиин мэргэжэлтэдые яаралтайгаар эльгээхэ гэжэ Москвагай полиграфическа трестые партиин Центральна Комитет уялгалаа. Энэ тогтоол хадаа манай республикада партийно-советскэ хэблэл улам саашань бэхижүүлхэ хэмжээ ябуулганuudые эли тодоор хараалhан байгаа.

Тус тогтоолые бэелүүлэн, партиин обком буряад хэлэн дээрэ гарадаг хэблэлые саашадаа улам hайжаруулха тухай бодото хэмжээ ябуулганuudые хараалhан байна. 1925 оной майн 1-hээ эхилжэ «Бурят-Монголой үнэн» юрын газетын формадта орожо, мүнөөнэйхидэл адляар дүрбэн хуудаhан дээрэ гарадаг, захилаар абтадаг болоо hэн. Газетын редакцида хүдэлхөөр коммунистнууд эльгээгдэhэн байна.

Мүн энэ оной апрелиин 26-hаа эхилэн, «Бурят-Монголой үнэндэ» нэмэлтэ хуудаhан болгон, «Буряадай комсомол» гэжэ залуушуулай газетэ гаража эхилээ hэн. Тэрэнь долоон хоног соо нэгэ дахин гарадаг байгаа.

Эдэ газетэнүүдhээ гадна, ород хэлэн дээрэ «Бурят-Монгольская правда», «Скотовод и пахарь», «Комсомолец Бурятии» гэhэн газетэнүүд, мүн «Жизнь Бурятии» гэжэ журнал гарадаг байгаа. 1925 оной майн 1-нэй мэдээгээр, эдэнэй бүхы ниитэ тиражнь 8500 гаран хэhэг, тэрэ тоодо «Бурят-Монгольская правда» 4367, «Бурят-Монголой үнэн»—1000, «Скотовод и пахарь»—1000, «Бурятский комсомолец»—1200, «Жизнь Бурятии»—1000 хэhэг тиражтайгаар гарадаг hэн.

1925 оной эсэс багаар буряад хэлэн дээрэ гарадаг газетэнүүд бүри олошороо hэн. ВЛКСМ-эй обком «Залуу малшан», «Ленинэй ашанар» гэhэн тусхай газетэнүүдтэй болоо. Мүн удаадахи жэлhээнь республикын уран зохёолшод «Уран үгын шэмэг» гэжэ альманах гаргажа эхилээ.

«Бурят-Монголой үнэн» 1926 онhоо эхилжэ долоон хоног соогоо гурба дахин гарадаг, удаань үдэр бүриин газетэ болоhон байна. Тэрэ үедэ энэ газетэ олон тоото хүдөө бэшэгшэдтэй боложо, жэл ерэхэ бүри тиражнь ургаhан байна.

Республикын хүдөө ажахые коллективизацилхын, хүсэн түгэс шэнэ индустри байгуулгын жэлнүүдтэ «Бурят-Монголой үнэн», «Бурят-Монгольская правда» газетэтэй хамта, манай хүдөө аймагуудай, совхозууд болон МТС-үүдэй политотделнүүдэй газетэнүүдые эмхидхэхэ, хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэхэн туhаламжа үзүүлhэн байна. Республикын газетэнүүдэй редакцинууд өөhэдынгөө мэргэжэлтэй хүдэлмэрилэгшэдые шэнэ газетэнүүдтэ ажаллахыень эльгээдэг, хүдөө бэшэгшэдэй болон уншагшадай суглаануудые эмхидхэдэг заншалтай.

Тиигэжэ «Буряад үнэн» социализм байгуулгын бүхы жэлнүүдтэ ниитын пропагандист болон агитатор байхаhаа гадна, мүн ниитын эмхидхэлшэ байhан үүргэеэ амжалтатайгаар дүүргэhэн намтартай.

II. ГАЗЕТЫН ТҮРҮҮШЫН ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭД ТУХАЙ ХЭДЭН ҮГЭ

«Буряад үнэнэй» арбан мянгадахи номерынь тус газетын гаража эхилhэнhээ хойшо гуша юhэн жэлэйнь ойтой тудаха болоно. Эдэ 10 мянган номернууд хадаа социализм болон коммунизмын илалтын түлөө Буряад ороной ажалшадай хэhэн тэмсэлэй түүхэтэ хуудаhанууд болоно.

Эдэ номернууд хэды олон хүнүүдэй гараар бүтээгдээ гээшэб! Арадай ажахые hэргээн бодхоолгын, дайнай урда тээхи илалта түгэлдэр табан жэлнүүдэй, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай, дайнай хойто тээхи онуудташье, үргэн далайсатайгаар коммунизм байгуулгын үедэшье «Буряад үнэнэй» журналистнар, хүдэлмэришэн болон хүдөө бэшэгшэд эсэшэ сусашагүйгөөр ажаллажа, номер бүхэниие саг соонь hонирхолтойгоор гаргахын тула үнэн зүрхэнhөө оролдоно.

Энэ газетэ байгуулгада эдэбхитэйгээр хабаадалсагшадай олонхинь мэдээжэ уран зохёолшод болоhон, харин зарим нэгэниинь мартагдашаhаншье шахуу байдаг юм. Зүгөөр тэдэнэр хамтынгаал хүсөөр түрэлхи буряад хэлэн дээрээ түрүүшын партийна газетэ байгуулжа, хүгжөөжэ, хүл дээрэнь гаргаhан түүхэтэй. Тиимэhээ «Буряад үнэнэй» түрүүшын эдэбхитэй хүдэлмэрилэгшэд тухай хэдэн үгэ хөөрэхөөр байна.

1923 оной октябриин 10-да гараhан тус газетын түрүүшын номерто редакторынь М. Амагаев гэжэ байна. М. И. Амагаев хадаа Буряад орондо совет засаг байгуулгын түлөө эдэбхитэй тэмсэлшэ, коммунист, хожомынь БурЦИК-эй түрүүлэгшээр ябаhан хүн юм. Тэрэнэй удаань газетын редактораар 1924 ондо, 1925 оной эхеэр И. П. Малков хүдэлмэрилөө. Иннокентий Порфильевич Сэлэнгын аймагта түрэhэн ород хүн юм. Тэрэ хадаа «Шэнэ байдал» газетын хүдэлмэрилэгшэ, «Бурят-Монгольская правда» газетын национальна таhагые даагша, Буряадай гүрэнэй хэблэлэй директор байhан юм. 1925 ондо И. П. Малковай наhа бараhан хойно «Бурят-Монголой үнэнэй» редактораар Доржи Бизиянин томилогдоhон байгаа.

20-ёод оноор энэ газетын редакторай орлогшоор Цыденжап Донзубон (Ц. Дон), харюусалгата секретаряар Дамба Дашинимаев хүдэлмэрилөө юм. Мүн И. Дампилон, С. Ширабон болон бусад коммунистнар «Бурят-Монголой үнэндэ» ажаллажа, мэргэжэлтэй журналистнар болоо hэн. Тэдээнhээ гадна уран зохёолшод Хоца Намсараевич Намсараев, Бато Базарон, Бабасан Абидуев болон бусад энэ газетэдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг байгаа.

«Бурят-Монголой үнэнэй» залуу журналистнуудта эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлхэдэнь «Бурят-Монгольская правда» газетын хүдэлмэрилэгшэд, олон журналистнар ехэхэн туhаламжа хүргэhэн байна. «Бурят-Монгольская правда» газетын түрүүшын редактор 1917 онhоо хойшо Коммунистическэ партиин гэшүүн Григорий Сергеевич Мулаков, тус редакциин хүдэлмэрилэгшэд А. Якимов, В. Зыбин, И. Абрамович, А. Антонов болон бусад буряад нүхэдтөө партийна хэблэлэй ёhо гуримые, газетын жанрнуудые шудалха, редакциин хүдэлмэри эрхилхэ хэрэгтэнь туhалдаг, зүбшөөл hургаал үгэдэг бэлэй.

Имагтал эдэбхитэй хүдөө бэшэгшэд «Бурят-Монголой үнэнэй», мүн буряад хэлэн дээрэ гарадаг бусад газетэнүүд, журналнуудай хүдэлмэрилэгшэдөөр дэбжүүлэгдэдэг байгаа. Жэшээнь, редакцида ерэхынгээ урда тээ Доржи Бизиянин партиин Хориин айкомой хүдэлмэрилэгшэ, Цыденжап Дондубон—Мухар-Шэбэрэй аймгүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо байhан юм.

1927 оной апрель hара соо хүдэлмэришэн болон хүдөө бэшэгшэдэй республиканска түрүүшын зүблөөн болоо hэн. Тиихэдэ «Бурят-Монголой үнэн» газетын 78 эдэбхитэй хүдөө бэшэгшэдэй 34-ниинь коммунистнар, 24—комсомолшууд, 20—партийнабэшэ хүнүүд hэн.

Республикын партийна газетэнүүд «Буряадай хүдэлмэришэн, хүдөө бэшэгшэдэй хуудаhа» hарада хоёр дахин ород ба буряад хэлэн дээрэ гаргадаг байгаа. Эдэ «хуудаhанууд» ханын газетэнүүдэй редколлегидэ, хүдэлмэришэн ба хүдөө бэшэгшэдтэ горьтойхон туhаламжа хүргэдэг hэн. «Хэн хүдэлмэришэн ба хүдөө бэшэгшэ болодог юм?», «Ханын газетэ хэнэй орган байха ёhотойб?», «Хүдөө бэшэгшын номой полко», «Хүдөө бэшэгшэ—мүрысөө эмхидхэгшэ» гэхэ мэтэ статьянууд тэдээндэ томилогдоhон байна.

Хожомынь 1930-аад оной эхеэр «Бурят-Монголой үнэн» газетын зарим хүдэлмэрилэгшэд, эдэбхитэй бэшэгшэд ниитэ-политическэ, уран зохёолой журналнуудта, аймагай болон олон хэhэгээр гарадаг газетэнүүдэй харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд болоо hэн. Жэшээнь, «Соёлой хубисхал», «Эрдэм ба шажан», «Тэмсэлэй шэмэг», «Хүдөөгэй коммунист», «Эдир габшагайшуул» гэhэн журналнуудай редколлегиин гэшүүдээр И. Дампилон, Б. Тогмитов, А. Намсараев, Ц. Дон, Б. Базарон, Ц. Номтоев, Д. Дашинимаев, Б. Ванчиков, Б. Балданжабон болон бусад нүхэдүүд томилогдоhон байгаа. Тэдэнэр «Буряад-Монголой үнэн» газетын түрүүшын хүдэлмэрилэгшэдшье, эдэбхитэдшье байгаа бшуу.

Б. ДОНДОКОВ,
түүхын эрдэмэй кандидат.

ТҮҮХЭДЭ ОРОҺОН ҮДЭР

…рал-фельдмаршал И. Ф. Паскевич — Бородино шадар …hон агууехэ тулалдаанда хабаадалсагшадай нэгэн. Ле…штахи СССР-эй гүрэнэй түүхын центральна архивууд …1812 оной дайн тухай тэрэнэй бэшэhэн «Замай тэм…нүүд» хадагалагдажа байдаг. Мүнөө тэрэ тэмдэглэл…э хэhэг эндэ толилогдобо.

…РАЛ Голенищев-Куту… главна командалагша …, ородой сэрэгшэд угаа баясхалантайгаар угтаа …рал Кутузов фронт дээрэ…тай танилсан сасуугаа, Барклай-де-Толлиин түсэ…лхэ — Наполеоной арми… сохилто хэхэ зорилго ур…н байгаа.

…алдаанда илалта туйлаа…аа, дайсанай сэрэгтэ ехэ …хёолдуулха байгаа бшуу. …ээ урид генерал Куту…ловичай ударидажа яба…рпусой сэрэгшэдтэй ху…лха түсэб табяа бэлэй. … 19-нэй үдэр ородой ар… …городые үнгэрhэн, Ива…он шадар генерал Милора…рпустой нэгэлэhэн бай…жэ августын 22-то Куту…н олоhон Бородино тосхо…э хатуу шанга тулалдаа …ал эхилээ юм.

…огой баруун талань ой Москва мүрэнhөө хахад газарта оршодог. Зүүн та…диногой үндэр хадаhаа … hуурин шадархи hөөг … хүрэтэр үргэлжэлдэг.

…ТЫН 26. Энэ үдэр түү…южо, үглөөнэй 6 часта …алган, хатуу шанга ту…лээ бэлэй. Сэхэ руунь …энэ үдэр асари томо бэетэйшүүлэй шуhата тулалдаан гэжэ дэмы нэрлэгдээгүйл байха.

Хэнhээшье урид Понятовский, Тучковой отрядые тойрон гарахаар урагшаа дабшаба. Тэрэнэй удаа Даву манай зүүн талын окопууд тээшэ шэглээ. Энэ үедэ Италиин вице-хаан Бородино тосхониие дайлан абахыень Дельзоной дивизидэ захиралта үгэhэн байгаа. Бородино тосхониие хамгаалхаар бэеэ зэhэhэн гвардиин егернүүдэй полкын сэрэгшэд эзэрхэг баатаршалга гарган, удаан саг соо дайсанай урдаhаа тулалдаhан юм. Хэды часай туршада тулалдаhанай удаа тус полкын сэрэгшэд тосхоноо орхижо, Колоча горхоной саада эрьедэ гараха баатай болоо hэн. Баhал энэ үедэ зүүн таладамнай генерал Тучков Понятовскиин сэрэгүүдтэ хашуулжа гэдэргээ сухаряад, хойноо байhан үндэр добо дээрэhээ дайсанда шанга харюу үгэжэ, хахад үдэр болотор тулалдаа.

Семеновское деревни шадар байрлаhан манай батарейн урдаhаа Даву, Ней, Жюно, неаполитан хаанай зарим морин сэрэгшэд хойно хойноhоо hубарилдан гаража ерэбэ.

Князь Багратион зүүн талаараа дайсанай ехэ сэрэгэй сугларhые мэдэхэ, харахадаа, Коновицынай дивизиие Неверовский, Воронцовой сэрэгүүдтэ туhаламжа үзүүлхээр эльгээхыень Тучковто захирба. Мүн энэ үеэр кирасирска хоёрдохи дивизи Семеновское деревниhээ зүүн тала руу ябуулагдаа. Һүүл тээнь князь Кутузов Измайловскиин, Литовскиин гвардейскэ полкнуудые, артиллериин хоёр рототой гренадерай бригадые эльгээд, Багговутын ябаган сэрэгэй хоёрдохи корпусто баруун тээhээ зүүн тала руу ошохо захиралта үгөө hэн. Ородой сэрэгшэдэй аадартал hомон соогуур дайсан урагшаал дабшажа мэдэбэ. Тиигэжэ дайсанай сэрэгүүд ойро зуурахана манай тала руу оробошье, гэдэргээ сухаряа бэлэй. Италиин вице-хаан баруун таладаа генерал Орнано гэгшые орхёод, Дельзоной дивизитэйгээр Бородино тосхониие эзэлhэн, удаань батарейнүүдээ тодхожо, урдаhаамнай буудажа эхилhэн байгаа. Теэд манайшье сэрэгшэд хамаг хүсэ шадалаа элсүүлэн, дайсанай урдаhаа буудажал, буудажал, оробо. Багарне Жерар, Моран, Брусье гэгшэдэй дивизитэйгээр, Грушиин морин сэрэгэй корпусуудтайгаар Колоча горхониие гаталhан юм. Теэд эндэhээнь бургааhан соо шэбээлhэн минии дивизиин сэрэгшэд буудажа, добтолжо, дайсанаа тухашаруулаа hэн. Дайсанай бургааhа, яама, жалга гаталха гээшэнь тиимэшье бэлэн бэшэ байгаа. Дивизиин сэрэгшэд дайсанда шанга харюу үгэжэ шадаа. Тиибэшье дайсан хүсэ ехэтэй дээрэhээ 10 час багта манай сэрэгшэдые түрижэ, ехэ батареймнай урдахи талмайе эзэлhэн юм.

Дайсанай дахин добтолхоор зэhэжэ байхыень хараhан би өөрынгөө дивизиин полкнуудые суглуулан, добтолжо мэдэбэб. Теэд өөрынгөө сэрэгшэдэй үсөөржэ эхилхэдэ, сухариха баатай болоо hэм.

Моранай дивизиин 30-дахи линейнэ полкын францүзууд генерал Бонанси гэгшын ударидалга доро баhал добтолжо эхилбэ. Тиихэдэ бүхы дивизинь тэрээндээ туhалалсаhан байгаа. Дайсанай урдаhаа граф Кутайсовай асарhан Уфагай полкын нэгэ батальонтой өөрынгөө дивизиие нэгэдхэн, егернүүдэй 18-дахи полкые абаад, дахин добтолоо hэмди.

Главна батарей шадар тиихэдэ харашагүй муухай алалсаан, хюдалсаан болоо бэлэй.

Егернүүдэй 19, 40-дэхи полкын сэрэгүүд дайсанай зүүн талаhаань, генерал Васильчиков 12-дохи дивизиин хэдэн полкнуудаар баруун талаhаань добтолоо бэлэй. Энэ үдэр францүзуудай 30-дахи полк дууhан хюдагдажа, генерал Бонанси плендэ абтаа hэн. Нүгөөдэ манай полкын сэрэгшэд Моранай дивизитэй дайлалдажа ороо бэлэй.

12-дохи дивизиин нүгөөдэ полкнуудыень абаад, францүзуудай харгы хаахаар ошоо hэм. Энэ үедэ морин сэрэгшэдэй эндэ, тэндэhээнь добтолходо, айжа hүрдэжэ ороhон байгаа. Тиин тус дивизиин сухарижа ябатар, Италиин вице-хаан Жерарай дивизи эльгээжэ, шуhа адхалган, хюдалдаан дахинаа hэргээ hэн. Энэ шанга тулалдаанда Бородиногой тала дайда шуhаар урдажа, hүрөөтэй байлдаан болоhон юм.

Энэ үеэр зүүн таладамнай юун боложо байгаа хаб? Маршал Ней Жюногой корпустой нэгэдээд, зүүн талымнай генерал Тучковой сэрэгшэдэй хоорондуур урагшаа сүмэрэн орохоор зэhэhэн байгаа. Теэд эдэнэрэй түсэб буруу hүрэжэ, генерал Голицынай, принц Евгений Вюртембергскын сэрэгүүдтэ добтологдоо бшуу. Тэрэ үедэ Понятовский маршалаа даган, Тучковой урдаhаа добтолжо, эзэлээд байhан газарыень булимтараа. Генерал Тучков өөрынгөө бүхы сэрэгүүдые суглуулжа, хүсэеэ ниилүүлээд, дахинаа добтолжо, түрүүшын hуури эзэлбэшье, өөрөө хүндөөр шархаташоо. Генерал Тучковой орондо Багговут эльгээгдэhэн байгаа.

Иимэ байдалай болоод байхада, Семеновское деревниин дэргэдэ добтолгоёо шангадхаха гэhэн захиралта Наполеон үгэжэ, тэндэ суглараад байhан 400 томо буу буудажа ороо. Тиихэдэ ородой сэрэгэй батарейнүүд 300 буутай байhан. Кутузовай захиралтын ёhoop, ябаган сэрэгэй дүрбэдэхи, морито сэрэгэй хоёрдохи корпусууд генерал Милорадовичай ударидалга доро тэндэ асарагдаа.

Эндэ Семеновское hууринай хажууда баhал хатуу шанга тулалдаан эхилшоо.

Францүзууд добтолгоёо эхилжэ, князь Багратион дайсанай урдаhаа бүхы сэрэгүүдээ табяад, hэлмэ, жадын абяан хангиршоо. Хоёр талаhаа хэниинь хэндээшье сухарижа үгэхөөр бэшэ—муухай ехэ тулалдаан захалhан юм. Энэ тулалдаан соогуур князь Багратион шархатаhан байгаа. Францүзууд урагшаал дабшахые оролдон, Семеновскын дэргэдэхи жалга эзэлхээр hэдэбэ. Эдэнэрэй урдаhаа сохихоор бэлдэжэ байhан Коновицынай дивизи, Измайловска, Литвагай гвардиин полкнууд бүхы хүсэеэ элсүүлэн, дайсанаа сухарюулжа эхилбэ. Мүн тэрэ үедэ баруун талаарнь генерал Уваровай морин сэрэгэй шанга добтолго эхилжэ, Наполеон зүүн талала хамгаалха гээд добтолгоёо аалидуулhан байгаа.

Жерар, Моран, Брусье гэгшэдэй дивизинүүдые Коленкурай (алуулhан Монбренэй орондо ороhон) морито сэрэгэй корпустой хамталан, ехэ харгы Семеновское деревни хоёрой хоорондуур добтолхо захиралта вице-хаан үгэбэ ха.

Хүсэ шадалайнгаа дууhатар тулалдаhан долоодохи корпусые генерал Остерманай ударидажа байhан ябаган сэрэгэй 4-дэхи корпусоор hэлгэхэ захиралта генерал Барклай үгэhэн байха. Тиихэдэ Семеновско, Преображенскэ полкнууд hүүл тээ табигдажа, нөөсэдэ байhан морито сэрэгэй 2, 3-дахи корпусууд байлдаанда оруулагдаа hэн.

Францүзуудай сэрэгые ударидаhан Коленкур алуулжа, сэрэгүүдыньшье, граф Остерманай 4-дэхи корпусой полкын сэрэгшэдээр үй бута сохигдоhон байгаа. Вице-хаанай ябаган сэрэгэй дивизинүүд фронтын бэхилэлгэдэ добтолжо, баhа хэсүүтэйхэн байдал тэндэ тохеолдуулаа бшуу. Хүсэ шадалаа алдаhан Лихачевой дивизи эдэнэрэй урдаhаа үниншье тэсэбэгүй, эзэлhэн газараа алдаха баатай болоо бэлэй. Хүндөөр шархатаhан Лихачев плендэ абтаhан юм. Дайсанай урагшаа добтолбошье hаань, ородой сэрэгүүд hайн hайн газарнуудаа эзэлшэнхэй, добтолгын эхилхэ бүри харюу үгэдэгынь hайшаалтай.

Түүхэдэ ороhон энэ үдэр Понятовский үшөө дахин хүсэеэ суглуулжа добтолго эмхидхэн, генерал Багговутай сэрэгые Семеновское тосхоной добо өөдэ намнаhан байгаа.

Үдэрэй гурбан час болобо. Дайсад манай шухала батарейе эзэлбэшье hаа, тэрээнhээ ямаршье урэ гаргаагүй. Горицка, Семеновское жалгын саада таладань гарhан ородой сэрэгүүд бүри hайн байдалтай болоо. Теэд илалта туйлахын тула үшөө нэгэ шанга тулалдаан хэрэгтэй байгаа бшуу. Зүгөөр хоёр ехэ арми шадалаа бууранханхай, дахин дайлалдахашье тэнхээгүй болоо.

Наполеон сэрэгээ ехээр хороохондоо айжа, ямаршье добтолго хэхэгүй гэhэн захиралта үгөө бэлэй. Дайсанай талаhаа гансал үхэр буугай hүрөөтэ абяан үдэшын 6 час болотор үргэлжэлөө hэн.

Үдэшын 9 часта францүзууд Семеновское hууринhаа гаража, дахин добтолхоор hэдэбэшье, финнүүдэй гвардиин полкдо намнуулhан юм. Харанхы боложо эхилхэлээрнь, францүзуудай сэрэгүүд бүри үглөөгүүр, добтолгодо ороhон хуушан газартаа бусаа бэлэй.

Тиигэжэ Бородиногой ехэ тулалдаан дүүрээ hэн.

Консультаци

ХҮДӨӨГЭЙ АЖАЛШАД ЯМАР ГУРИМ, ХЭМТЭЙГЭЭР МАЛ ХУБИДАА БАРИХАБ?

Колхознигууд, совхозуудай хүдэлмэришэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд болон хүдөө тосхонуудта ажалладаг хүдэлмэришэд ба алба хаагшад өөһэдынгөө хубиин хэрэг хангахын тула хуулиин тогтооһоной ёһоор гэр байратай, байра шадарай газартай байха, мал болон шубуу, хүдөө ажахын зарим тэды зэр зэмсэг бариха эрхэтэй. Хубиин хэрэг хангаха хамһабариин ажахы дайнай үедэ, дайнай һүүлдэхи жэлнүүдтэ ехээр дэлгэрһэн юм. Имэ ушар тэрэ үеын эрхэ байдалһаа гол түлэб дулдыдаһан байгаа. Тиихэдэ колхоз, совхозуудай ниитын ажахы хүдөөдэхи ажалшадай эрилтэ хэрэглэмжые хүдөө ажахын продуктнуудаар дүүрэн хангажа шадахагүй байһан.

Һүүлэй үедэ манай ороной хүдөө ажахы нилээд хүгжэжэ, эрид хубилалтанууд хэгдээ. Шэнэ совхозууд байгуулагдаа, хуушанууд бэхижүүлэгдээ. Шадал багатай, газар ехэтэй колхозууд гүрэнэй ажахы—совхозууд болгогдон хубилгагдаа. Томо городуудай оршон тойрондо хүдөө ажахы эрхилхэ тусхай ажахынууд мүн лэ эмхидхэгдээ. Колхозуудныйшье экономикын талаар нилээд бэхижэжэ, олзо доход ехые оруулдаг, колхознигуудынь ажалайнгаа түлөө һайн түлбэри абадаг болоо.

Энээнтэй дашарамдан, хүдөөгэй ажалшадай ажаһуудал улам һайжарна, шанга шадалтай болон түбхинэнэ. Ниитын ажахын хүгжэлтэ ажалшадай хэрэглэмжые дүүрэн хангажа шадаха аргатай боложо байһан үетэй. Имэ ушарһаа колхознигуудай, совхозой хүдэлмэришэдэй, хүдөөдэ ажаһуудаг хүдэлмэрилэгшэд ба алба хаагшадай хубиингаа хэрэгтэ гэжэ хамһабариин ажахы бариха ябадал удха шанараа гээжэ байна. Тиигээдшье хүдөө тосхонуудта ажаһуугшадай хамһабариин (хубиин) ажахы мүнөө үедэ хуулиин ёһоор хизаарлагдадаг болоо гээшэ.

Тиимын тула колхознигууд, хүдөөдэ ажаһуудаг алба хаагшад хубиингаа хэрэгтэ зорюулан ямар гуримтайгаар, ямар хэмжээтэйгээр мал бариха ёһотойб гэһэн асуудал дээрэ тогтохо зорилготойб.

Колхознигуудай хубидаа хэдэн мал бариха ёһотойе хамтын суглаагаар баталагдаһан, аймагай Соведэй гүйсэдкомой бүридхэлдэ абтаһан, хүдөө ажахын артелиин Устав тодорхойлдог байна. Энэ Устав соо заагдаһан нормо тус колхозой гэшүүдэй хуули болоно.

«Хүдөө ажахын артелиин Устав ба колхозой үйлэдбэриие, артелиин хэрэг хүтэлбэриие эмхидхэхэ хэрэгтэ колхознигуудай эдэбхи үүсхэл саашаданъ хүгжөөхэ тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1956 оной мартын 6-да абаһан тогтоолые бэелүүлэн, манай республика дотор хүдөө ажахын Устав сахиха талаар горьтой хүдэлмэри ябуулагдаа. Тииһэнэй үндэһөөр республикын колхозуудай Уставта һэлгэлтэ, нэмэлтэ, заһабаринууд оруулагдаба. Тиихэ үедэ колхозно айлнуудай хубидаа мал бариха нормо онсолон тодорхойлогдоһон бшуу.

Нютагайнгаа байдалые, гүрэн түрынгөө, колхозойнгоо талые хараада абажа, гол түлэб **колхозой үрхэтэ айл бүхэн хубиингаа зөөри болгон нэгэ үнеэ тугалтайнь, 3—4 хони гү, али ямаа 6 һараһаа дээшэ бэшэ түлтэйгөөрнь, нэгэ гахай, гэрэй 15—20 шубуу барихаар тодорхойлогдоһон байна.**

Тэрэшэлэн СССР-эй СНК-гай 1938 оной сентябриин 30-най, 1941 оной майн 29-нэй, 1943 оной апрелиин 3-най, мүн СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1950 оной декабриин 4-нэй тогтоолнуудай үндэһөөр **совхозуудай, совхозрабкоопуудай болон сельпонуудай хүдэлмэрилэгшэд гэр бүлөөрөө хубиингаа ажахыда 4 һара хүрэтэрхи тугалтай нэгэ үнеэ, үгышье һаа тэрэнэй орондо нэгэ ямаа түлтэйгөөрнь (жэл хүрэтэр), шахахын тула нэгэ гахай, үгышье һаа, тэрэнэй орондо гурбан хони түлтэйгөөрнь (жэлһээ дээшэ бэшэ), 10 тахяа гү, али уһанай 5 шубуу, үгышье һаа, 5 индюк бариха эрхэтэй.** Имэрхүү тоотой мал болон шубуу хүдөө нютагтахи гүрэнэй предприяти, эмхи зургаануудта хүдэлдэг хүдэлмэришэд, алба хаагшад мүн лэ хубидаа бариха эрхэтэй.

Республикымнай колхоз, совхозуудай олонхи ажалшад ниитынгээ ажахыда эдэбхитэй шударгыгаар хүдэлөөд, баян дэлгэр ажаһуудаг. Уставаар, засаг түрын тогтоолоор тодорхойлогдоһон хубидаа мал бариха нормые хүдөөгөөрхинэй диилэнхи таланъ ёһошолон баримталдаг, тэдэниие хазагайруулдаггүй байна. Гэбэшье хуули ёһо эбдэжэ, хубидаа мал олоор баридаг хүнүүд эндэ тэндэ ушарһаар. Хубиингаа малай тоо толгойе үлүүсэ хэтэрүүлһэн ябадал Мухар-Шэбэрэй, Сэлэнгын, Загарайн, Яруунын, Бэшүүрэй, Тарбагатайн, Хориин аймагуудай колхоз, совхозуудта дайралдадаг.

Жэшээнь, Мухар-Шэбэрэй аймагай «Заганский» колхозой 97 айл тогтоогдоһон нормоһоо гадуур 99 үхэр, 5 хони хубидаа барижа байгаа. Тус аймагай «Знамя Ленина» артелиин 38 гэшүүд нормоһоо гадуур 19 үхэр, 25 хони үлүү барижа байба. Загарайн аймагай XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой 41 айл нормоһоо үлүү малтай байшоо. Тиихэдэнь энэ артелиин 3-дахи отделениие эрхилэгшэ нүхэр Цыденжапов гурбан үхэртэй, 4 хонитой байгаа. Хубидаа мал бариха нормые «Гигант» колхозоорхин, Загарайн, Хүрьбын, Эльхиин сомонуудай зарим айлнууд хазагайруулжа байһан баримтанууд тодоруулагдаа.

Зарим нэгэшүүл үмсынгөө ажахые үлүүсэ хэтэрүүлжэ баяжаһанһаа шалтагаалан, колхоз, совхозойнгоо ниитын ажалда һали боли хүдэлөө болодог гү, али оройдоошье хабаададаггүй. Үнгэрхэдөө иимэшүүл хубиингаа мал тэжээхэ аргаяа бэдэржэ, колхоз, совхозой сабшалан булимтаран сабшадаг, ороо һо тарая, малай тэжээл хулгайлдаг, сабшалан тарияаланда зорюута малаа оруулжа гэшхүүлдэг байна.

Энээниие баримталан жэшээнүүдые дурдая. Түнхэнэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой 2-дохи бригадын 17 гэшүүд колхозойнгоо газар дээрэһээ үмсынгөө малда дура зоргоороо үбһэ сабшажа абаа. Тарбагатайн аймагай «Восход» колхозой гэшүүн В. Т. Егоров хонишоноор хүдэлжэ байхадаа, ниитын малда таһалагдаһан холимол тэжээл ходо хулгайлжа, өөрынгөө мал тэжээдэг байгаа. Мухар-Шэбэрэй «Заганский» колхозой гүүртые даагша С. К. Ананин малай тэжээл үлүү гаргажа, үбэршэлдэг байһанаа балшыса баригдаа бэлэй. Тэрэниие нэгжэхэдэ аяар 1050 кг. холимол орооһото тэжээл гэртэнь нюугаатай хэбтээ.

Сэлэнгын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой хонишон Дансарунов Б. С. түлтэй хоёр үнеэ, 6 хони, 3 гахай үмсэдөө баридаг байгаа. Тэдэ малаа артелиин харьяата тэжээлээр тэжээдэг байгаа ха юм. Дансарунов колхозой амбаарһаа хамтын хониндо гэжэ абаһан 10 центнер ешмээнэр өөрынгөө гахай шахажархиһан гэхэ. Иигэжэ ниитын хэрэгтэ һэшхэлгүйгөөр хандаһанһаа шалтагаалжа, 340 хурьга гарзалуулаа.

Хүдөө ажахын артелиин Уставай үндэһөөр хубиингаа мэдэлдэ мал бариха хэмжээн (нормо) колхозой үрхэтэ айлда хараалагдан тодорхойлогдодог гээшэ. Бүлынь гэшүүдэй олонхинь колхознигууд байдаг. Тиимэһээ хамтын ажалда хабаадалсадаг, ажамидаралайнгаа хэрэглэлые гол түлэб колхозһоо абадаг. Тиихэ зуураа мүн гэр байра шадархи газар дээрэ хамһабариин багахан ажахытай байдаг байна. Тиигэбэшье зарим нэгэн колхознигууд, совхозой хүдэлмэришэд, хүдөөдэхи предприяти, эмхи зургаанай хүдэлмэришэд болон алба хаагшад хубиингаа ажахые хэмһээ хэтэрүүлһэн ябадалаа сагааруулхын тула мэхэ гохо хэхэ гэжэ забдадаг. Бүхы бүлөөрөө нэгэ гэртэ һуудаг, хубиингаа ажахые хамтадаа эрхилжэ байдагшье аад, хүбүү, басагамнай һалажа, ондоо айл болобо гэхэ мэтээр олон үрхэтын тоотой болодог байна. Үнгэрхэдөө, үбгэ һамган хоёр һалабабди гэжэ байгаад, хоёр үрхэтэ айл болон таһардаг ушар бии.

Баримталхын түлөө иимэ жэшээ дурдая. Түнхэнэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд Ц. Б. Тогуренов, М. Сандакова гэгшэд үнинэй гэр бүлэ болонхой айл юм. Гэбэшье тэдэнэрэй хубиин ажахы хоёр үрхэтэ айлай гээд тоологдодог. Энээгээр далдалагдажа энэ айлайхи аяар 9 үхэр үмсэдөө баридаг, колхозой 60 соото сабшалангые өөрөө мэдээд сабшажархиһан байха юм.

Иимэ юумэ юун дээрэһээ болоноб гэхэдэ, сомоной, сельскэ, поселково Соведүүд колхозой зарим айлнуудай ямар шалтагаанаар таһардаг, һаладаг ушарые элирүүлхэ гэжэ оролдодоггүй байна. Хинамжын һула дээрэһээ республика доторхи зарим айлнууд өөрынгөө дура зоргоор, сэхынь хэлэхэдэ, худалаар һалажа, олон үрхэтэ боложо хубаардаг ябадал дэлгэрэнхэй. Иигэжэ хуули бусаар айлай хубаарха ябадалда эсэс табиха шухала. Нютагай Соведүүд айлай хубиин ажахыда байһан малай тоо толгойе байд-байд гээд лэ тоолоожо, шалгажа байха зэргэтэй.

Хубиингаа ажахыда мал бариха талаар хүдөө ажахын артелиин Устав, правительствын тогтоолнууд дотор тодорхойлогдоһон хэмжээе хүдөөгэй ажалшад хэр зэргээр сахижа байһыень аймагай, районой Соведүүдэй гүйсэдкомууд мүн лэ хангалтагүйгөөр шалгана гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Нютагай Соведүүд болон прокуратурын органууд энэ шухала хэмжээ ябуулгые саашадаа нарин хинамжадаа абаха уялгатай.

И. ЧЕРНАКОВ,
Буряадай АССР-эй прокуророй орлогшо, юстициин ахалагша советник.

Хилын саанаһаа

Г. С. Титов Словени ошобо

ЛЮБЛЯНА, сентябриин 16. ТАСС-ай корреспондент И. Титов иигэжэ дамжуулна: Лётчик-космонавт Г. С. Титов Арадай-сүлөөрэлгын армиин Люблянадахи музейдэ мүнөөдэр ороо. Дэлхэйн хоёрдохи дайнай үедэ Словенидэ болоһон арадай-сүлөөрэлгын тэмсэлэй түүхэ тухай музейн директор Югославиин Арадай баатар Ф. Крес-Чобан хөөрөө, музейн экспонадуудтай баатар-космонавтые танилсуулаа.

Запаста байһан лётчигуудай мэргэжэл дээшэлүүлдэг түб бологшо Бовецда Г. С. Титов мүнөөдэр хүрөө. Г. С. Титов спортивна самолёдто һуугаад, аэродром дээгүүр ниидээ. Бэлэдхэлээ дээшэлүүлжэ байһан эрхим лётчик Янез Недоч самоледые жолоодоһон байна.

Летцэдэхи аэроклубай курсантнуудтай Г. С. Титов мүнөөдэр уулзаад, тэндэһээ Блед город ошоо.

ЗАГРЕБ, сентябриин 17. (ТАСС). Советскэ летчик-космонавт Г. С. Титов энэ үглөөгүүр Блед нуурые тойрон ябажа хараа, тиигээд хэмжээгээрээ Югославиин хоёрдохи город бологшо Загребта ошоо. Хорватиин гүйсэдхэхэ суглаанай секретарь Юре Ивезич, олониитын түлөөлэгшэд, тэрэшэлэн Советскэ Союзһаа Югославида байдаг элшэн сайд А. М. Пузанов совет айлшаниие эндэ угтаа.

Советскэ космонавт Загребскэ журналистнуудтай уулзажа, тэдэнэй олон асуудалнуудта харюусаа.

Загребскэ уласхоорондын промышленна яармагта Г. С. Титов үдын хойно орожо гараһан байна. Оройшог болоһон хойно Герман Титов город соогуур ябаа, студентнүүдэй центртэ хүрөө. Ябаһан лэ газартань советскэ космонавтые Загребэй хүн зон хани халуунаар угтадаг байгаа.

Үдэшэнь Г. С. Титов, тэрээнтэй суг ябалсаһан хүнүүд Загребһээ Белград ороо.

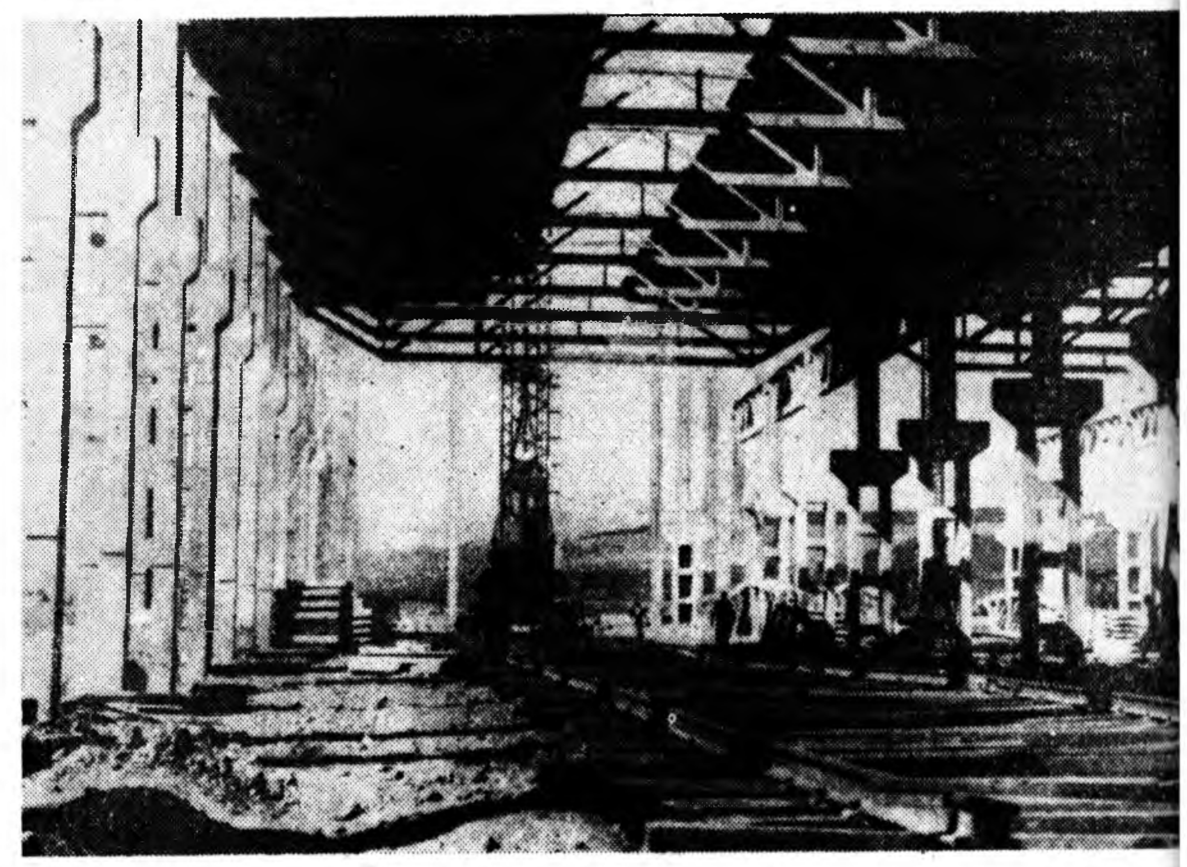

Ороноо экономическа гээгдэлһээнь гаргахын, хүн зонойнгоо болбосоролые дээшэлүүлхын тулада Индонезиин арад бүхы хүсэ шадалаа зорюулна. **ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ява арал дээрэ барайгар һүрнлэжэ байна.**

ЮПИ-гэй-ТАСС-ай фото.

Совет шатаршадай түрүүшын илалта

СОФИ, сентябриин 17. (ТАСС). Шатаршадай 15-дахи олимпиадада совет шатаршад түрүүшын илалта туйлаба. Тэдэнэр түрүүшын турта Германиин Демократическа Республикын командатай наадахадаа, 3:1 гэһэн тоотойгоор шүүгээ.

ЧЕХОСЛОВАКИИН СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКА. **Зүүн Словакиин бадахи табан жэлэй (1961—1965 онууд) томохон шэнэ барилга Зүүн Словаки республикын индустриальна шэнэ центр болохо юм. металлургическа комби... болоно. Энээнэй ба... комбинадай барилга. Зураг дээрэ: металлу...**

ЧТК-гай-ТАСС-ай

Пловдивта яармаг нээгдэбэ

ПЛОВДИВ, сентябриин 16. (ТАСС). Пловдивтахи уласхоорондын XX яармаг мүнөөдэр баярай оршон байдалда нээгдээ. БКП-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Тодор Живков, Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшэ Антон Югов, яармагта хабаададаг оронуудай правительствын делегацинуудай гэшүүд яармагай нээлгэ дээрэ байлсаа. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Н. Г. Игнатов түрүүтэй Советскэ правительствын делегаци эндэ байлсаа.

Болгариин Арадай Республикын парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэд, гадаадын оронуудһаа ерэһэн айлшад Болгариин Арадай Республикын, Советскэ Союзай, бусад оронуудай павильонуудта орожо хараа.

Болгариһаа гадна, 26 орон яармагта хабаадалсана. Мүнөөнэй яармаг урда тээнь болоһон бүхы яармагууд шэнгеэр үнгэрнэ. Онсо өөрэ илгаань гэхэдэ, социалис, мүн капиталис оронууд бүри һайн шанартай промышленна эд хэрэгсэл яармагта асараа. Советскэ Союз хадаа промышленностиин бүхы шахуу һалбаринуудай бүтээжэ гаргаһан зүйлнүүдые — 10 мянган гаран экспонадуудые асарһан байна.

Т. Живков, А. Югов советскэ павильондо орожо хараа

ПЛОВДИВ, сентябриин 17. (ТАСС). БКП-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Тодор Живков, Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшэ Антон Югов, бусад тусхай тушаалта хүнүүд үсэгэлдэр советскэ павильондо орожо хараа. Октябриин революционно үдэрнүүдые, Ленинэй образые харуулһан экранай дэргэдэ тэдэнэр удаан зогсоо.

БТА агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, СССР-эй гербтэй тугханиие Һарада хүргэһэн капсул-контейнерые, ураг тархиин гадарай дүүргэдэг үүргые шэнжэлдэг орёо нарин аппаратурые, юумые хоёр зуу мянга дахин томо болгодог электронно универсальна микроскопые, хүдөө ажахын машинануудай шэнэ модельнүүдые тэдэнэр илангаяа ехээр һонирхон хараа.

Павильонһоо гаража ошохынгоо урда тээ Тодор Живков, Антон Югов һайшаалайнь дэбтэртэ иигэжэ бэшээ: совет ороной үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй, наука болон техникын түргэнөөр хүгжэжэ, коммунизм байгуулгада совет арадай ехэ илалта туйлажа байһые советскэ павильон соо табигдаһан экспонадууд элеэр харуулна.

„Советнигүүд" Лаосһоо гаража ошоно

ЛОНДОН, сентябриин 17. (ТАСС). Америкын сэрэгэй алба хэгшэдэй түрүүшын бүлэг — 36 хүн Лаосһоо гаража ошоо гэжэ Рейтер агентствын корреспондент Вьентьянһаа дамжуулна.

Генерал Фуми Носаванай армиин советнигүүдээр Америкын 800 шахуу сэрэгэй алба хэгшэд Лаосто хүдэлдэг байгаа гэжэ мэдээсэгдэнэ.

ООН-ой сэрэгүүд Баруун Ирианда ерэнэ

ЛОНДОН, сентябриин 17. (ТАСС). ООН-ой аюулгүйн хүсэнүүдтэ ородог Пакистанай сэрэгүүд самолёдоор Баруун Ирианай районуудта эльгээгдэжэ байна гэжэ Рейтер агентствын корреспондент Голландиһаа мэдээсэнэ. Эдэ сэрэгүүд Голландиин гарнизонуудые һэлгээд, Баруун Ирианай Индонезидэ дамжуулан үгтэтэр тэндэ байха юм.

80 пакистанайхидһаа бүридэһэн түрүүшын бүлэг сэрэгүүд неделиин һүүл багаар Баруун Ирианда ерээд байна, үшөө 230 хүн һаяшагаар ерэхээр хүлеэгдэнэ, үлдэгшэ 700 хүниинь пароходоор ерэхэ юм.

Хара һанаатайгаар хэгдэһэн ааша

НЬЮ-ЙОРК, сентябриин 17. (ТАСС). Кубын Республикада заналтанууд Холбоото Штадуудта хэгдэжэл байһаар. Ассошиэйтэд Пресс агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор Кубада «экономическа болон сэрэгэй хашалта» дары хэхые сенатор Хью Скотт (республиканец, Пенсильвани штатһаа) уряалаа. «Шухала болоо һаань буудаха хэрэгтэй» гэжэ тэрэ хэлэһэн байна.

Нью-Йорк штадһаа сенатор-республиканец Кеннет Китинг мүн лэ иигэжэ уряална.

Тагнуулай-самолёт гэмтэжэ унаба

ПАРИЖ, сентябриин 17. (ТАСС). АФП агентствын корреспондентын Мельбурнһаа мэдээсэһэнэй ёһоор, Америкын «В-57» гэжэ түхэлэй тагнуулай-бомбардировщик Австралида үсэгэлдэр гэмтэн унажа, бута һүрөө.

Энэ гэмтэлгэ Австралиин Лавертондохи агаарай-сэрэгэй баазада болоһон байна. Бомбардировщик ниидэн сасуугаа тэһэрэн шатажа, газарта унаа. Хоёр летчигынь гэмтэжэ үхэһэн байна.

Гэмтэжэ бута унаһан самолет хадаа Австралиин Лавертондохи баазада сентябриин 12-13-да ерэһэн «В-57» болон «У-2» гэжэ түхэлэй гурбан тагнуулай-самоледуудай нэгэниинь болоно.

СССР-эй туһала...

ДЕЛИ, сентябр... (ТАСС). Хирургическ... хэрэгсэлнүүдэй завод... табилгын баярай ёһо... рас шадарай Нанда... да болоо. Энэ завод... Союзай техническэ... жатайгаар баригдаха... завод мүнөө үеын ш... рэлгэнүүдээр ха... Предприяти хадаа... янзын 2,5 миллион... рургическа зэбсэг... нүүдые жэлэй турш... тээжэ гаргадаг ба... дой барилгада 30 ша... мэргэжэлтэд хүдэлхэ...

Һуури табилгын... дээрэ Индиин худа... маанай болон пром... стиин министр К... үгэ хэлээ. Индиин ... на экономикые хү... һайн һайхан, хани ё... һаламжа үзүүлдэгэй... Советскэ Правительс... рэ гүнзэгы ехэ баясх... гөө.

Замбуулин... „Маринер-2" ... онгосын ниид...

НЬЮ-ЙОРК, сентя... (ТАСС). Аэронавтик... замбуулинай дайдые... лэлгын талаар на... управлени мүнөөдэ... мэдээсээ. Венерые ... августын 27-до ... Штадуудай табиһан... линай «Маринер-2» ... госо Газарһаа гурба... үлүүтэй миль холо о... на.

Энэ онгосо Венеры... гаар юһэ мянга ту... зайтайгаар декабри... ниидэн гараха гэжэ... дана.

Шэнэ хорото ... бэлдэгдэнэ...

ТОКИО, сентяб... (ТАСС). Японой И... хи портдо — Алас ... тэхи Америкын да... гэй эгээн ехэ бааза... үедэ ехэ эдэбхитэй... нууд хэгдэнэ.

Һүүлэй неделиин ... США-гай 7-дохи ф... гаран корабль флаг... рабль «Прови...ен... крейссер түрүүтэй... ерээ. Мүн Америкы... га шахуу моряг... байна гэжэ «Акаха... мэдээсэнэ.

Тагнуулай «У-2» ... дай һүүлэй үедэ хо... нуудые олоор гарга... тай хамта США-г... флодой иимэ эдэбх... жо байһан дээрэһэ... үзэхэдэ, Алас Ду... америкынхид сэр... хорото ааша гарга... хэжэ байна гэжэ һа... лоно.

Редактор Ц. Ц. ЦИ...

ФУТБОЛ

Баһал тэнсэлгэн

Россиин Федерациин «Б» классай футболистнууд ээлжээтэ уулзалгаяа наадахын тула үнгэрэгшэ амаралтын үдэр Буряадай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадиондо сугларба.

Манай республикада айлшаар ерэһэн Комсомольск-на-Амуре городой «Авангард» команда энэ жэл хэзээ хэзээнэйхиһээ һулаар наадажа ябана. Эдэнэр хабарһаа хойшо 22 дахин наадахадаа 18 очкотой боложо, командануудай дунда 12-дохи һуури эзэлжэ ябанхай. Тиихэдэ манайшье «Байкал» командынхид баһал һайнаар наадажа ябана гэхээр бэшэ. Юуб гэхэдэ, 24 уулзалгаһаа оройдоо 19 очкотой боложо, 11-дэхи һуури эзэлээ.

Үнгэрэгшэ жэлдэ «Авангард» командынхид наадана й һүүл багта манай командада бүмбэгэ бэлэглэжэ, хоёр очко абаашаа бэлэй. Улаан-Үдын футболистнууд хабар эдэнэртээ айлшалаад, 1:1 тоотойгоор наадаяа түгэсхэжэ ерэһэн юм.

Наада харахаяа сугларагшад энэ үдэр стадиондомнай олон байгаа. Хүнүүдэй сугларһаар байтар саг дүтэлжэ, наадаңшье эхилшэбэ. Айлшадай футболистнууд наадана й эхилэн сасуу добтолжо ябаһаар улаан-үдынхидтэ бүмбэгэеэ буляалгаад, өөһэдынгөө талмайе хамгаалжа ороно. Теэд добтолһон манай командынхид түрүүшын минутаһаа муугаар наадажа, харагшадай урма хухалба. Жэшээнь, наадана й түрүүшын хахадта хоёр удаа айлшадай воротада дүтэ ошоһон Кадочников бүмбэгэеэ буруу тээшэнь сохижорхино. Тиигэжэ хэдэн удаа харилсан добтололсоһон командануул наадана й түрүүшыньшье, хоёрдохишье хахадта гоо нээнгүй, уулзалгаяа тэнсэлгээр дүүргээ.

Удаадахи уулзалгамнай шангахан, һонирхолтойшье наадан болохоор ха. Зоно соогоо түрүү һуури буляалдажа ябаһан Владивосток городой «Луч» командынхид манайда ерэхэ болонхой. Уулзалга сентябриин 23-да болохоор хараалагдана.

Т. Бадмаин.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Улаан-Үдын добтологшод айлшадай воротагай дэргэдэ.

Л. Хайдуровай фото.

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур

1962 оной сентябриин 19.

Манай адрес, телефон...

АДРЕС РЕДАКЦИИ. г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 25... **ФОНЫ РЕДАКЦИИ:** редактора — 46-32, зам. редак... 32-74, ответ. секретаря — 27-37, отделов партийной ... пропаганды — 24-74, сельского хозяйства и советского... тельства — 47-59, промышленности, транспорта, инфор... 35-14, культуры, литературы и искусства — 34-05... и рабселькоров — 40-49, отдел переводов и корре... — 35-95, бухгалтерия — 37-32. Для междугородны... говоров — 16.

Гор. Улан-Удэ, типография Министерства ... Бурятской АССР.

Н00980. Зак. № 3...